AUI, secţiunea III e, Lingvistică, tomul LVIII, 2012

Elementul slav vechi din lexicul dialectului istroromân

Vasile FRĂŢILĂ

Universitatea de Vest, Timişoara

Consideraţii preliminare

Cea mai importantă influenţă externă asupra limbii române este cea slavă, în cadrul căreia se pot stabili cel puţin două straturi: unul slav vechi, exercitat spre sfîrşitul românei comune şi altul, mai nou, după despărţirea străromânei în dialectele actuale (dacoromân, aromân, meglenoromân şi istroromân).

După cum se ştie, migraţia popoarelor i-a cuprins şi pe slavi, migraţie ce i-a împins spre vest pîna la Vistula şi Oder/ Elba, spre nord, pînă la Marea Baltică, iar spre sud, pînă în Peninsula Balcanică. Slavii care s-au îndreptat spre sud au urmat în drumul lor două direcţii: una prin Moldova, Dobrogea şi Muntenia în partea răsăriteană a Peninsulei Balcanice (ramura bulgaro-macedoneană, secolele VI-VII), a doua, pe la nord de Carpaţi (pe valea Tisei) prin Cîmpia Panonică, a ajuns pînă la Marea Adriatică (ramura sîrbo-croată şi slovenă). Slavii care s-au aşezat în Dacia, aşa numiţii *sclavini* (şchei), minoritari în comparaţie cu populaţia băştinaşă romanizată, în urma unui proces de bilingvism îndelungat, au fost românizaţi, după toate probabilităţile în jurul secolelor XI-XII (Petrovici 1943: 267; Rosetti 1978: 295-297; Mihăilă 1973: 9-15; Pătruţ 1974: 101-123; Ivănescu 1980: 280). Aşezarea slavilor în Peninsula Balcanică a provocat, pe de o parte, deplasarea unor români din teritoriul lor de formare şi constituirea dialectelor româneşti, iar pe de alta, a dus la slavizarea unei părţi a românilor în special a celor care s-au ocupat cu agricultura şi erau mai legaţi de pămînt.

În ceea ce priveşte vechimea influenţei slave asupra limbii române, părerile lingviştilor nu converg. După unii cercetători (Densusianu 1961: 159-287; Petrovici 1943: 233-277; Rosetti 1978: 293-353; Mihăilă 1960), raporturile lingvistice româno-slave au început în secolele VI-VII. După Puşcariu (1940: 277-309), elementele slave vechi au intrat în limba română în secolele VIII-IX, după Bărbulescu (1929), abia în secolul X. Ivănescu 1980: 281 repartizează influenţa slavă în două perioade distincte: prima, mai ales, după anul 850 pînă în secolul al X-lea, a doua în secolele X-XI. După Pătruţ (1969: 239; idem, 1974: 101-123), limita inferioară a relaţiilor lingvistice slavo-române nu poate fi anterioară secolului IX. Faptul acesta este demonstrat de schimbările fonetice ce au avut loc pe teritoriul slav, schimbări reflectate de împrumuturile făcute de română. Aşa, de exemplu, începutul pătrunderii elementelor slave bulgăreşti în limba română este posterior apariţiei vocalei *o* (< *ă*) [= *a* scurt] în sistemul vocalic slav, datorită faptului că împrumuturile româneşti din toate cele patru dialecte, prezintă numai stadiul *o* sau, prin diftongare, *oa*, şi nu stadiul anterior *a* (fost *a* scurt): dr., ir. *clopot,* ar., megl. *cloput,* dr., ar., megl. *coasă,* ir. *cosă* (< r. c. **coasă*), dr., ar., megl., ir. *coş*, dr., ar.,

BDD-A1650 © 2012 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 02:01:48 UTC)

megl. *gol*, ir. *go* (< r. c. **gol*), dr. *lopată*, ir. *lopåta*/ *lopåtę*, ar., megl. *lupată* [cu *o* neacc. > *u*], dr., ar., megl. *poală*, dr. *stog* < bg. *klopot*, *kosa*, *koš*, *gol*, *lopata*, *pola*, *stog* (Pătruţ 1974: 110-111)[1].

Un alt fenomen foarte important pentru fonetica istorică a limbilor slave, care a avut loc la începutul secolului al IX-lea, îl reprezintă evoluţia grupurilor *tart*, *tert*, *telt* prin metateză în limbile slave de sud (ca şi în cele de vest). Împrumturile româneşti reflectă şi ele stadiul mai nou, cel cu metateză: cf. dr., ar., megl. *brazdă*, ir. *brăzda*, dr., ar., megl. *prag*, ir. *prăg*/ *prăγ*. Tot o dată tîrzie pentru începutul influenţei slave asupra limbii române îl reprezintă dispariţia ierilor slavi (în poziţie slabă): cf. dr. *mîrşav*, ir. *mărşav*/ *mîrşav* (< v. sl. *mrŭšavŭ*), ir. *zmunti* ‘a (se) ameţi’ (< v. sl. *sŭmǫtiti*)[2], dr., ar., megl., ir. *coşniţă* (< v. sl. *košĭnica*), fenomen ce a avut loc aproximativ în secolul al IX-lea.

După unii învăţaţi (Rosetti 1978, Mihăilă 1960) aspectul relativ nou al unor cuvinte de origine slavă veche a fost readaptat la pronunţia slavă curentă.

În orice caz însă, existenţa unor împrumuturi slave înainte de secolele VIII-IX nu poate fi demonstrată cu argumente lingvistice (vezi şi Ilea-Pamfil 1978: 88-98; Frăţilă 2009: 191-205).

Dintre dialectele româneşti, cel istroromân a suferit cea mai puternică influenţă slavă. Şi în istroromână se pot delimita tot două straturi: unul slav vechi şi altul, mai recent, caracterizat spre deosebire de celelalte dialecte prin trăsături specifice sud-slavei occidentale (mai ales de provenienţă (sîrbo)croată dialectală (istriană)), uneori şi prin trăsături sîrbocroate comune literare (Petrovici 1967: 11).

Pentru delimitarea celor două straturi (uneori destul de greu de făcut), lingviştii au recurs la diferite criterii: geografic, fonetic, funcţional, semantic.

Avînd în vedere criteriul geografic, s-a constatat că, de obicei, împrumuturile din prima categorie se găsesc, în afară de istroromână, şi în celelalte două dialecte sud-dunărene (în aromână şi meglenoromână), iar în dacoromână ele sînt generale.

Printre fenomenele fonetice care separă sud-slava occidentală de sud-slava orientală se numără:

1. Tratamentul diferit al lui *o* nazal (provenit din slavul comun **ǫ*): în partea apuseană a Peninsulei Balcanice acesta este redat prin *u*, pe cînd în aria orientală îi corespunde o vocală mediană nerotunjită de tipul lui *ă* bulgăresc (sau românesc), devenită, pe alocurea, *a* sau *ɔ* (*o* dechis). Astfel, sl. com. **rǫka* ‘mînă’ a devenit în aria occidentală, în sîrbă şi croată *ruka* (în slovenă *roka*), iar în aria orientală (în bulgară) *răka* (în macedoneană *raka*). Înaintea denazalizării vocalelor nazale

[1] Unele dintre exemplele istroromâne de mai sus dar şi din aromână şi meglenoromână au fost completate de noi.

[2] Cf. şi dr. *a (se) sminti* „a-şi pierde judecata datorită unei boli mintale, a se aliena, a înnebuni, a se scrînti” (< v. sl. *sŭmęstiti, sŭmęstitǫ*).

BDD-A1650 © 2012 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 02:01:48 UTC)

(întîmplată în mai toate limbile slave: în rusă, în ucraineană, în cehă etc.), în aria sud-slavă orientală trebuie presupusă existenţa unui *ă* nazal (Petrovici 1967: 14).

În ceea ce priveşte vocala nazală *ǫ* (provenită din sl. com. **ǫ*), româna prezintă două tratamente: *un/ um*: *scump* (< sl. *skǫpŭ*), *muncă* (< sl. *mǫka*), respectiv *în/ îm*: *crîng* (< sl. *krǫgŭ*), *osîndi* (< sl. *osǫditi*), reflectînd stadii diferite de împrumut: primele sînt mai vechi, corespunzînd stadiului bulgar *õ* (*o* nazal), celelalte, mai tîrzii, corespunzînd unui *ẵ* (*ă* nazal), fenomen ce a avut loc aproximativ în secolul XI.

Şi unele elemente slave vechi pătrunse în istroromână reflectă cele două stadii: cf. ir. *dobîndi* (< sl. *dobyti*, *dobǫdǫ*), *tîmp* (< sl. *tǫpŭ*), *gîndi* ‘a se lamenta, a se tîngui, a plînge’ (< sl. *gǫditi*), *nerîncí* ‘a încredinţa’ (< sl. *narǫčiti*), *odlînţí* ‘a separa, a (se) decide’ (< sl. *otŭlǫčiti*), *osîndi* ‘a condamna’ (< sl. *osǫditi*), *posîndí* ‘a împrumuta’ (< sl. *posǫditi*), *potînjí* ‘a plînge’ (< sl. *potǫžiti*), *sîndeţ* ‘judecător’ (< sl. *sǫdĭcĭ*), *sîndí* ‘a judeca’ (< sl. *sǫditi*), *tînjí* ‘a da în judecată’ (< sl. *tǫžiti*), *zrînţí* (în sud cu transformarea lui *ĉ* în *ţ*) ‘a transmite’ (< sl. *izrǫčiti*, cf. scr. *izručiti* ‘idem’) (Petrovici 1967: 14).

Celălalt stadiu (*un*/ *um*), în care încă se menţinea nazala, este reprezentat în istroromână de *grumbo* ‘urît’ (< sl. *grǫbŭ*), *undiţă* (alături de *udiţă*) (< sl. *ǫdica*), *munĉí* ‘a se chinui’(< sl. *mǫčiti*), *pomuntí* ‘a înnebuni’(< sl. *pomǫtiti*), *zmuntí* ‘a (se) ameţi’(< sl. *sŭmǫtiti*)[3].

2. Tot stratului vechi slav îi aparţin şi elementele în care *iusul* mic (redat prin *ę*) devine în româna comună *in/ im/ îm*: cf. ir. *påminte* ‘inteligenţă’(< sl. *pamętĭ*) şi *rînd* (rom. com. **rind*) (< sl. *rędŭ*). Evoluţia *i* > *î* (*î*) în *rînd* s-a petrecut datorită rolului velarizator al lui *r* iniţial ca în dr. *rîpă* (< lat. *ripa*), *rîd* (< *rideo*), cf. ir. *îrpă* (cu metateză) ‘piatră’, ir. *me îrdu* ‘(mă) rîd’, dintr-un mai vechi **rîpa*, **rîdu* (Petrovici 1967: 15).

3. Stratului vechi slav îi aparţin, de asemenea, elementele istroromâne în care *ierul* moale neintens (*ĭ*) este reprezentat prin *e* (ca în bulgară) şi nu prin *a*, cum se întîmplă în sîrbocroată: *mîrtveţ* „mort”(< sl. *mrtvĭcĭ*), *oţet* (< sl. *ocĭtŭ*), *oves* (< sl. *ovĭsŭ*), *sîndeţ* (< sl. *sǫdĭcĭ*), *udoveţ* ‘văduv’(< sl. *vĭdovĭcĭ*) spre deosebire de scr. *mŕtvac*, *òcat*, *òvas*, *sùdac*, *udòvac*.

Semnificativă pentru originea sud-slavă orientală a termenilor istroromâni de mai sus în care ierul moale este redat prin *e* este şi forma *sîndeţ* (< sl. *sǫdĭcĭ*) în care *ǫ* este redat prin *în* şi nu prin *u* ca în scr. *sudac*.

4. Tot Petrovici (1967: 15) arată că *ierul* dur din slavă a devenit în istroromână în mod obişnuit *î*: *bît* ‘băţ; ciocan’ (< sl. *bŭtŭ*). În ir. *dobítoc* (< v. sl. *dobytŭkŭ*) ierul dur intens a fost redat prin *o* ca în dacoromână (cf. şi bg. *dobitък*, v. bg. *dobytŭkŭ*) şi nu prin *a* ca cr. *dobitak*. În unele împrumuturi în ir. de sud *ierul* dur a fost redat prin *a*: *mah* ‘muşchi (vegetal)’ (< scr. *màh* < sl. com. **mŭxŭ*).

[3] Să aparţină aceluiaşi strat şi ir. *nemunti* „a îndemna”, înregistrat de Cantemir 172?

BDD-A1650 © 2012 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 02:01:48 UTC)

5. În româna comună *iat*-ul slav (*ě*) este redat prin diftongul *ea*, care, în istroromână, în unele cuvinte, este redat printr-o vocală anterioară foarte deschisă, realizată deseori ca un diftong de tipul *eä, eå* vocală, pe care, afirmă Petrovici (1967: 16), ar nota-o *ä*[4]. Trebuie spus că slavul vechi *ě* în sîrbocroată a devenit *e* (în graiurile ikaviene *i*): ir. *desîn*, fem. *desna* „drept (despre mînă)" (< scr. *desan*, *desna*), *obed* „prînz" (< scr. *obed*), respectiv *diver* 'fratele soţului' (< scr. ikavian *diver*), *miseţ* 'lună calendaristică' (scr. ikavian *misec*) etc.

Dintre elementele slave vechi intrate în istroromână care reflectă fenomenul amintit mai sus, Petrovici (1967: 16) le enumeră pe următoarele: *besädä* 'cuvînt, vorbă', dr. *besadă* (< sl. *běsěda*); *nevästä* 'logodnică, soţia fratelui, noră', dr. *nevastă*, ar., megl. *nivească* (< sl. *nevěsta*); *ţäpä*, dr. *ţeapă* (reg. *ţapă*) (cf. sl. *cěpati*); *värä* 'credinţă' (< sl. *věra*); *vräme*, dr. *vreme*, mai vechi *vreame* (< sl. *vrěmę*).

6. Un ultim fenomen fonetic care ar reflecta tratament sud-slav oriental în istroromână îl reprezintă grupul slav comun **kt'* devenit *št*, în cuvîntul *pråşt'e*, căruia în dr. îi corespunde *praştie*, în ar. *praşte*, *proaşte*, în megl. *práşti* (< sud-sl. oriental *prašta*)[5].

Criteriilor de mai sus, geografic şi fonetic, Mihăilă 1982: 60 îi adaugă şi criteriul derivativ, prin care se menţionează că anumite afixe sînt specifice limbilor slave sudice, în speţă slavei vechi, respectiv bulgarei, sau întrebuinţate cu precădere în aceste limbi, ca de exemplu prefixul *iz-* sau sufixul *-ica* > rom. *-iţă*.

Criteriul semantic ne arată că unele cuvinte slave vechi pătrunse în româna comună prezintă un semantism slavo-bulgar, uneori slav sudic, în genere, şi nu slav estic sau vestic. Un număr important de împrumuturi vechi „au o gamă de sensuri mai bogată decît cele pătrunse mai tîrziu în limba română, fie că acestea coincid cu cele din slava veche (bulgara veche) şi bulgara actuală, fie că prezintă inovaţii atît de îndepărtate de prototip, încît trebuie să presupunem o lungă evoluţie a lor în limba română" (Mihăilă 1982: 60).

De criteriul semantic, subliniază Mihăilă, este strîns legat cel onomasiologic, completat pe plan extralingvistic de cel cultural-istoric care ne învaţă că elementele pătrunse în epoca veche aparţin anumitor sfere semantice deosebite de cele pătrunse prin scris sau într-o epocă ulterioară.

Luînd drept criteriu răspîndirea teritorială a împrumuturilor slave vechi efectuate în timpul românei comune, Mihăilă (1983: 43-53) le clasifică în trei categorii: 1. cuvinte prezente atît în dacoromână (eventual, şi în istroromână), cît şi în aromână (eventual şi în meglenoromână, respectiv numai în acest dialect) avînd

[4] Dianich 2011 notează pentru graiul din Bărşcina diftongul *ea*.

[5] Megl. *nivească* şi *praşti* au fost adăugate de noi [V. F.]. Menţionăm că şi după Arvinte 1969: 5-18; idem 2006:52-62, elementele slave vechi ale limbii române reflectă un tratament sud-slav răsăritean [*în (îm)* < sl. *õ, ea* < v. sl. *õ, ra (rea)* < v. sl. *ol, or (er)*, bg. *'t, 'd* < sl. com. **ti (*kti), *dj* etc.] şi nu sud-slav apusean, aceasta constituind „o dovadă că populaţia românească de la sudul şi de la nordul Dunării a venit în contact cu strămoşii *bulgarilor* şi nu cu ai *sîrbocroaţilor*". (p. 15; respectiv 62).

BDD-A1650 © 2012 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 02:01:48 UTC)

forme şi sensuri identice sau apropiate în toate cele patru dialecte; 2. împrumuturi „zonale”, aparţinînd atît dacoromânei cît şi istroromânei şi avînd aceleaşi caracteristici cu cele din prima categorie; 3. împrumuturi specifice numai dacoromânei (respectiv numai unuia dintre dialectele sud-dunărene).

Referindu-se la termenii din prima categorie Mihăilă subliniază că o primă listă (incompletă, conţinînd 76 de cuvinte) a lexemelor de origine slavă veche, comune dacoromânei, aromânei şi meglenoromânei a întocmit Capidan (1925). Parţial termenii din lista lui Capidan au fost citaţi şi de Rosetti (1978: 320-324) şi de Mihăilă (1960: 13-217). O listă mult mai bogată cuprinzînd 227 de cuvinte dintre care 42 lipsesc din dacoromână, dar care include şi termeni mai noi, ulteriori secolelor IX-XI (parţial XII), a realizat Scărlătoiu (1980)[6].

Împrumuturilor „zonale” care fac parte din a doua categorie stabilită de Mihăilă, mai exact celor aparţinînd dacoromânei şi istroromânei, un studiu special le-a dedicat Mihăilă (1980: 431-434), iar celor specifice numai dacoromânei le-a consacrat un studiu monografic acelaşi regretat lingvist bucureştean (Mihăilă 1960). Studii care să aibă în vedere împrumuturile vechi slave din unul din dialectele româneşti sud-dunărene ne-au lăsat Capidan (1925) şi Scărlătoiu (1980) – pentru aromână, Petrovici (1967: 11-19) şi Scărlătoiu (1989), pentru istroromână, respectiv Scărlătoiu (1985-1990) - pentru meglenoromână.

După Mihăilă (1983: 43-53), în româna comună au pătruns circa 250 (mai exact 246) de cuvinte slave vechi. Avînd în vedere trăsăturile lor fonetice, ele au fost datate aproximativ în secolele IX-XI (parţial XII), cînd slavii din stînga Dunării, în urma unui proces de bilingvism îndelungat, au fost asimilaţi de populaţia românească. Cam în aceeaşi perioadă a avut loc, după el, şi separarea grupului dialectal dacoromân-istroromân de cel aromân-meglenoromân, aşa încît o serie de cuvinte slave vechi au pătruns independent în fiecare din aceste grupuri dialectale sau în fiecare dialect în parte.

Cele 246 de cuvinte aparţin, din punct de vedere morfologic, următoarelor clase: substantiv (182), verb (42), adjectiv (20), adverb (2). Ele au pătruns concomotent în nordul şi în sudul Dunării şi se găsesc atît în dacoromână (adeseori şi în istroromână), cît şi în aromână şi meglenoromână (uneori numai în aromână sau numai în meglenoromână).

După o examinare atentă făcută de noi, lista întocmită de Mihăilă cuprinde 90 de termeni pe care istroromâna îi are în comun cu dacoromâna şi cu unul sau cu două dialecte româneşti sud-dunărene. La aceştia trebuie adăugaţi cei 51 de termeni pe care istroromâna îi are în comun numai cu dacoromâna (vezi Mihăilă 1980: 431-434). Aşadar, numărul total al termenilor istroromâni de origine slavă veche stabiliţi de Mihăilă se ridică la 140 sau 141.

Beneficiind de surse mai noi de informare, apărute după 1983, cînd apare studiul lui Mihăilă, dar, mai ales, datorită faptului că Scărlătoiu (1989) înţelege prin

[6] Vezi Mihăilă 1983: 41, nota 2.

BDD-A1650 © 2012 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 02:01:48 UTC)

vechi slav nu numai împrumutul popular realizat în epoca românei comune, ci şi mai tîrziu „în perioada unor contacte interdialectale stabilite în aria sud-dunăreană între două (mai rar trei) dialecte româneşti" (p. 242), cercetătoarea bucureşteană ridică numărul acestora la cifra 358. Numărul elementelor slave vechi pătrunse în istroromână este îngroşat şi prin introducerea în acestă categorie a unor termeni slavoni, care, după toate probabilităţile, crede Scărlătoiu (1989: 242) vor fi fost receptaţi „tot pe cale culturală şi în istroromână, în epoca în care contactele cu dacoromâna erau încă puternice". Pe lîngă acestea, Scărlătoiu trece printre elementele slave vechi din istroromână şi o serie de cuvinte comune cu unul, două sau trei dialecte româneşti a căror formă a suferit modificări sub presiunea sistemică a limbilor învecinate, mai ales croate, pe care le interpretează ca „reamenăjări" fonetice şi nu ca împrumuturi noi din croată sau slovenă. Aşa ar fi cazul cuvîntului ir. *mrija* (o formă croată ikaviană), care în toate celelalte dialecte româneşti are forma *mreajă* (< v. sl. *mrěža*). Desigur, numărul exemplelor de acest fel poate fi înmuţit: ir. *gusca* (< cr. *guska*) faţă de dr., ar. *gîscă*, megl. *găscă*, *goască* (< v. sl. *gǫsĭka*); ir. *greda* (< cr. *greda*) faţă de dr., megl. *grindă*, ar. *grendă* (< v. sl. *gręda*); ir. *gråbl'a* (< cr., slov. *grablje*) faţă de dr., megl. *greblă* (< v. sl. **greblo*)[7]; ir. *måţeha*, *måţehę*, *måt'eha* '(mamă) vitregă' (< cr. *maćeha*) este trecut şi el printre cele slave vechi, desigur „reamenajat" fonetic, fiind comparat cu dr. *maştehă* şi cu megl. *maşti*, ambele din v. sl. *maštеha*[8] etc.

Examinînd lista întocmită de Scărlătoiu am constatat că în categoria elementelor slave vechi comune istroromânei cu meglenoromâna se află peste 50 de termeni dintre care îi menţionăm pe următorii: *cl'uč, iscră, ocnişte, båčva, cus, måst, roba, vila, clås, bărşlån, cumpir, lisnåc, smrice, şiske, şuma, coren, lisiţa, sǫi̯ca, bumbår, comår, brig, graşca, mågla, cutn'åc, hărbåt, jila, lopatiţa, pisma, zet, zacon, lovăţ, criv, div, gazí, lizi, pisę̯j, sfirí, sviti*[9] etc.

Termenii de mai sus nu apar şi în lista întocmită de noi pentru istroromână. Cele două variante dialectale ale limbii române (istroromâna şi meglenoromâna) au suferit o puternică influenţă slavă şi după separerea românei comune, istroromâna din partea croatei (graiul din Jeiăn şi din partea slovenei), iar meglenoromâna din partea limbii macedonene[10] şi a bulgarei. Termenii citaţi puteau intra în mod independent în istroromână, respectiv în meglenoromână. De altfel, unii dintre

[7] Termenul v. sl. nu a fost reţinut nici de aromână, unde se spune *graţă* (< lat. *gratis* ? - DDA).

[8] Megl. *maşti* (ca şi dr. dialectal *maşte*) provine din *maştehă* prin dispariţia lui *h* intervocalic: **maşteă* > *maşte*, limba română neadmiţînd secvanţa **eă* şi prin închiderea lui *e* final neaccentuat la *i* (Frăţilă 2005: 158). Termenul slav lipseşte în aromână, în locul lui păstrîndu-se lat. *noverca* (> ar. *nearcă*), iar în dacoromână destul de viguros este încă *vitreg, -ă* (< lat. *vitricus, -a*).

[9] N-am mai dat şi corespondentul termenilor respectivi din meglenoromână.

[10] Pentru influenţa slavă macedoneană în lexicul dialectului meglenoromân vezi Atanasov 2002: 285-290.

BDD-A1650 © 2012 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 02:01:48 UTC)

termenii din acestă categorie arată căi diferite de pătrundere reflectate în fonetism: cf. ir. *cutn'åc* ‘măsea’ (< cr. *kutnjak*) faţă de megl. *coatnic* ‘idem’ (< bg. *kătnic*, maced. *katnik*); ir. *lizi* ‘a se tîrî ca şarpele’ (< cr. *liziti* ‘a mişuna; a se tîrî’) faţă de megl. *lăzes* ‘mă tîrăsc’ (< bg. *lazja*). Alteori, criteriul morfologic indică proveniențe diferite în cele două dialecte: cf. ir. *otrov* ‘otravă’ de genul neutru (< cr., sloven. *otrov*), faţă de megl. *utroavă* (< *otravă* cu închiderea lui *o* neaccentuat la *u* şi cu diftongarea lui *o* accentuat în poziţia *ă*) (< bg. *otrova*)[11]. Şi mai puţin probabilă este ipoteza existenţei în vechea slavă a unui termen pentru noţiunea ‘cartof’, ştiut fiind că în Europa leguma respectivă a fost adusă abia pe la 1550 (Miclăuş 2004-2005: 229-230 şi nota 3 de la p. 229), aşa încît ir. *cumpir*, după părerea noastră provine din cr. dialectal (în Istria) *kumpir* < *krumpir*, cu disimilarea totală a primului *r*, cuvînt balcanic (cf. şi slov. *krumpir*), al cărui etimon după Skok (II) îl constituie varianta dialectală germ. *Gruntbir* = *Grundbirne*. Forma megl. *cumpircă*, corespunzînd ir. *cumpir*, este un derivat din maced. *kumpir* + suf. *-că*.

Din lista elementelor vechi slave pe care o dăm în continuare, rezultă, după noi, că numărul acestora (180) este mai mic decît cel admis de Scărlătoiu (358), dar ceva mai mare decît cel stabilit de Mihăilă 1983 (141). Faţă de sursele de informare folosite de Scărlătoiu, cele din care noi am extras, materialul a fost îmbogăţit de cel oferit de *Kovačec, R*, Dianich, MALGI, ALI, ALIr, Sârbu-Frăţilă 1998.

Din punct de vedere morfologic împrumuturile vechi slave din istrroromână aparţin următoarelor categorii: substantive (115), adjective (10), verbe (55).

Termenii de origine veche slavă în lexicul dialectului istroromân[12]

B

båba/ båbę, pl. *-e* s. f. 1. ‘babă; femeie bătrînă; bunică’; 2. ‘măsură (pentru lichide) de 20 de decilitri’. **Et**.: v. sl. *baba*; cf. şi dr., ar., megl. *baba*.

băt/ bît (nord), pl. *-ure* s. n. 1. ‘bîtă’; 2. ‘făcăleţ’ (ALR s. n. IV, h. 112); 3. ‘mîtcă’: „b ă t u *de munta*r’ (= putinei) (ALR s. n. III, h. 308); 4. ‘fir (de porumb)’: „bătu *de fermentin*” (ALR s. n. I, h. 96); 5. ‘ciocan’ (Popovici II 92; Puşcariu SI III 304; MALGI, h. 122); 6. ‘mai’ (Puşcariu SI III 304): „bîtu[a] de γníla” (= maiul (de bătut pămîntul) (ALR II/I MN). 7. ‘par’: „Îl bubnes cu bîtu în frunte” (Sârbu-Frăţilă 138); 8. ‘stîlp’ (Kovačec, *R.* 37). **Et**. v. sl. *bŭtŭ*; cf. şi dr. *bît, bîtă*.

bečúγ, bečúg, pl. *-e* s. n. ‘nasture’. **Et**.: v. sl. *bělčugŭ*; cf. şi dr. *belciug*, ar. *bilcic*, megl. *bilčug*.

beseda/besędę, pl. *-e* s. f. ‘vorbă, cuvînt’. **Et**.: v. sl. *besěda*; cf. şi dr. *beseadă*, *băsadă*.

[11] Dr. *otravă* (< sl. bis. *otrava*, bg. *otráva*) (Mihăilă 1960: 120). Sinonimele aromâneşti sînt: *fărmac* (< gr. φαρμάκι „idem”), *axif* (< gr. ἄξιφος ‘arsenic’), *virin* (< lat. *venenum*), *cemir* (< v. sl. *čemerĭ* ‘venenum’).

[12] La glosarea termenilor istroromâni am utilizat sursele indicate la paginile 20-22. Din motive de spaţiu am renunţat în general la trimiterea la diverşi autori, reţinîndu-i, în special, pe cei care au publicat după 1988 şi care n-au fost citaţi în Scărlătoiu 1989.

BDD-A1650 © 2012 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 02:01:48 UTC)

bič, **biţ**, pl. *bič* şi *bičure* s. m. şi s. n. ‘bici’. **Et.**: v. sl. *bičĭ*; cf. şi dr. *bici*.

bob, pl. *bob* şi *bobure* s. m. şi s. n. 1. ‘bob’. 2. ‘bucăţică’: „*un* bob *de cåş*; *un* bob *de*”. 3. ‘colţ’: „*un* b o b *de cåsę*” (= un colţ de casă). 4. ‘puţin, un pic’. **Et.**: v. sl. *bobŭ*; cf. şi dr., ar., megl. *bob*.

bogåt, *-a*/ *-ę*; pl. *-ţ*, *-e*, adj. 1. ‘bogat’. 2. ‘(despre mîncare) gustos’ (Dianich 87). **Et**.: v. sl. *bogatŭ*; cf. dr., ar. *bogat*, megl. *bugat*.

bóla, **bólę**, pl. *-e* s.f. 1. ‘boală’. 2. ‘epilepsie’: „bole *de Sveti Valentin*; bu̯ola *de căn s-a rodít*” (Jeiăn) = boală din naştere (ALR II/I MN). **Et.**: v. sl. *bolĭ*; cf. şi dr. *boală*, ar. *bolĭ* (pl.) (< *boală*).

brå̆zda/ brå̆zdę, pl. *brå̆zde* s. f. 1. ‘brazdă’. 2. ‘răzor’; ‘coamă pe mijlocul arăturii’: „b r å z d a *mai visoca*” (ALR s. n. I, h. 31); 3. ‘hat’ (ALI 3692 porca); ALI 3693 solco; ALIr 1073. **Et.**: v. sl. *brazda*; cf. şi dr., ar., megl. *brazdă*.

bŗ̆lóγ, **bŗ̆lóje** s. n. 1. ‘culcuş (al iepurelui)’ (Jeiăn) (ALR s. n. III, h. 681). 2. **‘**cuibar’ (Jeiăn) (ALR s. n. II, h. 372). **Et.**: v. sl. (cf. sl. bis. *bĭrlogŭ*, *brŭlogŭ*, bg. *bărlòk*, scr. *bŕlog*); cf. şi dr. *bîrlog* ‘adăpost al animalelor sălbatice (mai ales al ursului)’; fig. ‘culcuş (pentru om), vizuină, casă’; cf. şi megl. *părloc di l'epuri*; *părloc* ‘cuibar’ (ALR s. n. II, h. 372).

C

cå̆rşmę, *-e* s.f. ‘cîrciumă’; *crčma.* **Et.**: *krŭčma*; cf. dr. *cîrciumă, crîşmă.*

cå̆rpa/ cå̆rpa/ **cå̆rpę**, *-e* s. f. 1. ‘cîrpă’. 2. ‘petec’, ‘zdreanţă’. 3. (fig.) ‘om de nimic’. **Et**.: v. sl. *krŭpa*; cf. dr. *cîrpă*.

cărpí vb. IV ‘a coase, a cîrpi, a petici’ (Dianich 112). **Et.**: sl. *krpiti* (cf. cr. *kr̀piti*); cf. şi dr. *cîrpi*.

cîrpę́i̯, *-es* (J) ‘a cîrpi’: „*î čeva* c î r p e s *de roba*” (Ž) = cîrpesc nişte haine. **Et.**: < sl. *krpati*; (cf. slov. *krpati*).

cladí, *-esc*, *-it* vb. IV 1. tranz. ‘a clădi, a aşeza lucruri (de acelaşi fel) unul peste altul, pentru a forma o grămadă’. 2. refl. **cladi se** ‘a se clădi, a face grămadă aşezînd cu grijă lucrurile, unul după altul ori strat după strat’. **Et.**: v. sl. *klasti, kladǫ* ‘a aşeza, a pune’; cf. dr. *clădi*.

clęşte, pl. *cleşt* şi *cleşte* s. m. ‘cleşte, unealta care serveşte la apucarea, întoarcerea, tragerea unei piese, a unui obiect’. **Et.**: v. sl. *klěšťi*, dual *klěšte*; cf. şi dr**.** *cleşte*, ar. *cleaşte*, megl. *cleaşti*.

clin şi **cl'in**, pl. *-ure* s. n. 1. ‘cui de lemn’; 2. ‘ic, pană de despicat lemne’; 3. ‘puntea dintre coarnele plugului’: „clinu *între ručiţe*” (ALR s. n. I, h. 20); 4. ‘cui care se pune în vîrful oiştei’ (ALIr 946); 5. ‘clin la cămaşă’ (Valdasa) (ALR II, h. 226, întrebarea 5495). 6. ‘tijă, cui de lemn, cui gros, fuscelul unei scări’: „*zubåtca åre* clinure *de fl'er*” = grapa are cuie de fier. **Et.**: v. sl. *klinŭ*; cf. şi dr. *clin*, ar., megl. *cl'in*.

clopót, pl. *clopóte* şi *clopóţ* s. n. şi s. m. 1. ‘clopot’. 2. ‘talangă’ (ALIr 1438). **Et**.: v. sl. *klopotŭ*; cf. şi dr. *clopot*, ar., megl. *cloput*.

BDD-A1650 © 2012 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 02:01:48 UTC)

cocót, pl. *cocót* şi *cocóţ* s. m. ‘cocoş’. **Et**.: v. sl. *kokotŭ*; cf. ar., megl. *cucot*[13].

coja, **coję**, pl. *coje* s. f. 1. ‘piele (de animal şi de om)’. 2. ‘blană’: *coža cu peri* (S). 3. ‘pieliţă’: „cu̯oja *de mer*” (ALR s. n. I, h. 216); „coja *de ulíca*” (Ž) ‘coaja măslinii’ (ALIr 1582). **Et**.: v. sl. *koža*; cf. şi dr., megl. *coajă*, ar. *coaje*.

colåc, pl. *colåĉ* şi *colåče* s. m. şi s. n. 1. ‘colac, prăjitură, covrig’. 2. ‘un fel de cîrnaţi îndoiţi în formă de colac’ (ALIr 711, nota 302, p. 330). 3. ‘colacul fîntînii’. 4. ‘inelele (la cărucior de fier)’ = ochiurile de la capetele cîrceii de fier (ALR s. n. I, h. 25). **Et**.: v. sl. *kolačĭ*; cf. şi dr. *colac*, ar., megl. *culac*.

colíba s. f. ‘şopron (pentru oi)’ (ALR s. n. II, h. 393). **Et**.: bg. *koliba*; cf. şi dr. *colibă*, ar., megl. *culibă*.

copíta, **copitę**, pl. *copite* s. f. 1. ‘copită’. 2. ‘unghie (de porc)’. 3. ‘potcoavă’. 4. ‘calapod, tipar pentru pantofi’ (Briani şi Seiane) (ALI 6321); şi în sintagma: „*cuţitu de* copíte” (pl.) = cuţitoaia pantofarului (ALR s. n. II, h. 519 calapodul pantofarului). **Et**.: v. sl. *kopyto*; cf. şi dr., megl. *copită*, ar. *cupită*.

cósa, **cósę**, pl. *cose* s. f. 1. ‘coasă’. 2. ‘lama coasei’ (ALIr 1024). **Et**.: v. sl. *kosa*; cf. şi dr., ar., megl. *coasă*.

cosí, *-esc*, *-it* vb. IV tranz. **‘**a cosi’. **Et**.: v. sl. *kositi*; cf. şi dr. *cosi*, megl. *cuses*, ar. *cusescu* şi *cusuescu*.

cosíţa, **cositę**, pl. *cosiţe* s. f. 1. ‘cosiţă, coadă împletită’. 2. ‘buclă, cîrlionţ, zuluf’. **Et**.: v. sl. **kosica*; cf. bg. *kosica*; cf. dr. *cosiţă*, ar., megl. *cusiţă*.

coş, pl. *coşur* s. n. 1. ‘coş, coşniţă, paner’. 2. ‘coşul carului’. 3. ‘sicriu, coşciug’. **Et**.: v. sl. *košĭ*; cf. şi dr., ar., megl. *coş*.

coşniţa, pl. *coşniţe* s. f. ‘coşniţă purtată în spate’ (Jeiăn). **Et**.: v. sl. *koşĭnica*; cf. şi dr., megl. *coşniţă*.

čep/ ţep, pl. *čep* şi *čepure* s. n. şi s. m. 1. ‘cep, dop’. 2. ‘canea’ (Jeiăn) (ALR II, h. 290). 3. ‘grindei (la roata morii)’ (ALR s. n. I, h. 159). **Et**.: v. sl. *čepŭ*, contaminat cu lat. *cippus, -um*; cf. şi dr. şi ar. *čep*.

čúda/ čudę/ ţúdę adj. şi adv. (provenit din subst.) 1. ‘mult’. 2. ‘destul, de ajuns’ în expr: „ţudę *l'-e*” = îi este destul; are de ajuns. 3. ‘mare (lucru)’: „*zis-aį tu miįe c-am įo* ţudę *facút*” = tu mi-ai zis mie că am făcut mare lucru; 4. ‘tîrziu’: „*căn a fos* čúda *dupa podne*” = cînd a fost tîrziu după masă. **Et**.: v. sl. *čudo*; cf. şi dr. *ciudă*, ar. *cĭudă* ‘ciudă, minune’.

čudí (*se*), *-esc*, *-it* vb IV refl. ‘a se mira’. **Et**.: v. sl. *čuditi sę*; cf. dr. *a se ciudi* (bisericesc şi popular), ar. *mi čudescu, mi čudisescu*, megl. *mi čudes*.

D

dår, pl. *darure* s. n./ s. m. ‘dar, cadou’. **Et**.: v. sl. *darŭ*; cf. şi dr., ar., megl. *dar*.

[13] Sinonimul *cocoş*, identic cu dr. *cocoş* (< v. sl. *kokošĭ* „găină”) a fost înregistrat de Maiorescu 100.

BDD-A1650 © 2012 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 02:01:48 UTC)

daruí vb IV ‘dărui’. **Et**.: v. sl. *darovati*, *darujǫ* (Mihăilă 1980: 432).

dărjåla, *-e* s. f. ‘coada unui instrument’. **Et**.: v. sl. *držalo*; cf. şi dr. (regional) *dărjală*, ar. *dărjauă*.

dobăndí, *-esc, -it* vb. IV tranz 1. ‘a dobîndi, a obţine, a cîştiga’. 2. ‘a învinge’. 3. ‘a primi’. 4. ‘a urmări’: „dobăndi *ča stvăr va fi teşco*” = a urmări acel lucru va fi greu (Dianich 95). 5. **‘**a întrece’: „*Nicåd nu mń-a ničur dobăndit*” = niciodată nu m-a întrecut nimeni. **Et**.: v. sl. *dobyti, dobǫdǫ*; cf. dr. *dobîndi*.

dobítoc s. m. ‘animal, vită, dobitoc’. **Et**.: v. sl. *dobytŭkŭ*; cf. dr. *dobitoc*.

domirít vb. IV participiu de la *a se domiri*. **Et**.: v. sl. **doměriti*, cf. bg. *domerja* **‘**a măsura, a cîntări pînă la capăt’ (Mihăilă 1980: 432).

drob, *-ure* s. n. **‘**drob, măruntaie’. **Et**.: v. sl. *drobŭ*; cf. bg. *drob*; dr., megl. *drob*.

drâg, *-a*/ *-e*, *-o*, pl. *drâgi*, *drâge* adj: 1. ‘drag, iubit’; în expr: *mi-e drâg* ‘îmi place, mă bucur’. 2. ‘scump’, opusul lui ‘ieftin’: „*cârna-i̯* drâgo” (S) = carnea este scumpă. **Et**.: v. sl. *dragŭ*; cf. dr., megl. *drag*.

duh, pl. *-ure* s. n./s. m. 1. ‘duh, spirit’. 2. ‘suflet, respiraţie’. 3. ‘fantasmă’. 4. ‘miros (plăcut), mireasmă’. 5. (fig.) ‘spirit malefic; necuratul, dracul’, în sintagma: „*neţisni* duh”. **Et**.: slavon. *duhŭ*; cf. şi dr. *duh*, ar. *duh* ‘spirit’, p. ext. ‘respiraţie’, megl. *duh* ‘spirit’.

Dumbråva, toponim în Senovic (Sucodru). **Et**.: v. sl. *dǫbrava* > rom. com. **dumbravă*, dr. *dumbravă*, ir. **dumbravă*.

G

glås, *-ure* s. n./s. m. 1. ‘voce, glas’. 2. ‘sunet’ în sintagma: „glas *de clopot(e)*”. 3. ‘veste ştire, zvon’ *„rupói̯ a verít* γlåsu *ke se fil'a lu crål'u meríta*” (Ž) = din nou (iarăşi) a venit ştirea, vestea (= s-a zvonit) că fata împăratului se mărită. **Et**.: v. sl. *glasŭ*; cf. şi dr., ar., megl. *glas*.

go, **gola/ golę**, pl *gol', gole* adj. ‘gol, dezbrăcat’: „*ni* golę, *ni-nvestitę*” ‘nici dezbrăcată, nici îmbrăcată’; *scoroγo* (Ž) ‘gol goluţ, gol puşcă’. **Et**.: v. sl. *golŭ*; cf. şi dr., ar., megl. *gol*.

gnoi̯ sg. şi pl., *-ure* s.m./s. n. 1. ‘gunoi, balegă, îngrăşământ organic’; ‘băligar’. 2. ‘puroi’. **Et**.: v. sl. *gnoj*; cf. şi megl. *gnoi*, dr. *gunoi*.

goní, *-es(c)*, *-it* vb IV tranz. 1. ‘a goni, a mîna’. 2. ‘a alunga’. 3. refl. (despre animale) ‘a se împerechea’. 4. ‘a devia cursul unei ape’: „gonit-a *åpa dim potóc*” = a deviat apa din (pî)rîu. **Et**.: v. sl. *goniti*; cf. şi dr. *goni*, megl. *gunés*, ar. *agunescu*.

gospodår (sud) γ*ospodår* (Ž), *-i*, s. m. 1. ‘gazdă, gospodar, stăpîn (al casei)’. 2. ‘tîrlaş’: „gospodåru *de părede*” (ALR s. n. II, h. 391). **Et**.: v. sl. *gospodarĭ*; cf. şi dr. *gospodar*.

grånkę s. f. ‘creangă’. **Et**.: v. sl. **granĭka*, cf. bg. *granka* (Mihăilă 1983: 44).

grija/ **hrija** s. f. 1. ‘grijă’. 2. ‘diaree, durere de burtă’: „grija *t-a caţå*” = să te apuce grija (diareea) (blestem glumeţ); *„tu-şti cáşi o* grija” = eşti plicticos ca o

BDD-A1650 © 2012 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 02:01:48 UTC)

grijă (= diaree); „*feĉóru mic î ţire* hrija” (Jeiăn) = pe copilul mic îl doare burta (ALR I/II, h. 232). **Et**.: v. sl. *gryža*; cf. mbg. *griža*; dr. *grijă*.

grumb, *-ę*, *-o* (sud), **grumb**, *-a*, *-o* (nord) adj. şi adv. 1. ‘urît, *-ă*’. 2. ‘amarnic’ „γrumbo *puhę víntu*” (Jeiăn) = amarnic mai suflă vîntul (ALR s. n. V, h. 1384). 3. ‘încruntat’: „γrumbu *cåu̯ta cu u̯ocl'i”;* „γrúmbo *cåvta*” [*], „γrúmbo *cu jånele*” (ALR I/II, h. 6 încruntă sprîncenele). **Et**.: v. sl. *grǫbъ*; cf. şi dr. *grumb*, adj. reg. (Transilv.) în sintagma *pîne grumbă* ‘pîine neagră de secară’, (înv. bisericesc) ‘aspru, ordinar, dur, necioplit’ atestat în *Anonymus Caransebesiensis* (Scărlătoiu 1989: 206-207).

H

hråna/ hrånę s. f. **‘**hrană, mîncare’. **Et**.: v. sl. *chrana*; cf. dr., ar. *hrană*.

hraní, *-esc*, *-it* vb tranz. şi refl. 1. ‘a hrăni, a nutri’. 2. ‘a păstra, a pune de-o parte, a păzi’. 3. ‘a îngriji, a avea grijă’. 4. *hrani se* (sud, nord) ‘a se hrăni’. **Et**.: v. sl. *chraniti*; cf. dr. *hrăni*, ar. *hrănescu prăvËîle* (010), megl. *rănes vitili* (012) (ALR s. n. II, h. 313).

hręn s. m. ‘hrean’. **Et**.: v. sl. *chrěnŭ*; cf. ar., dr. *hrean*.

I

i̯åsla/**i̯åslę**, pl. *i̯åsle* s. f. ‘iesle’. **Et**.: v. sl. *jasli* dual; cf. dr. *iesle*, megl. *i̯asli.*

i̯åz s. n. ‘iaz, lac artificial format prin stăvilirea cu baraj de pămînt sau prin abaterea unui curs de apă şi destinat creşterii peştilor sau folosit pentru irigaţii, morărit etc.’. **Et**.: v. sl. *jazŭ*; cf. şi dr. *iaz*.

i̯åzer s. n. ‘lac mai mare’. **Et**.: v. sl. *jezerŭ*; cf. şi dr., megl. *iezer*.

izbí, *-esc*, *-it* vb. IV tranz. ‘a izbi, a lovi’ (în Jeiăn). **Et**.: v. sl. *izbiti*; cf. şi dr. *izbi*.

J

jir s. n. (colectiv) 1. ‘fructe’. 2. ‘jir, ghindă’ (Ž): (hrastov) *žir* ‘ghindă (de stejar)’. **Et**.: v. sl. *žirŭ* ‘păşune’, cf. bg. *žir*; cf. şi dr., ar., megl. *jir*.

K

kičíţa/ kičiţę, pl. *-e* s. f. ‘noada de la picior’ (Popovici II 118) ‘oul piciorului’ (Cantemir 161; (Jeiăn) ALR II/I, h.76) ‘gleznă’ (Jeiăn): „kičiţę *de pičor*” (S) (Kovačec, *R*. 100), „kičiţa *de piĉór*” (S) (ALR I, h. 59 oul piciorului). **Et**.: v. sl. **kitičica*, cf. bg. *kitčica*, scr. *kičica*; cf. dr. *chişiţă* ‘moţul de păr de la încheietura dindărăt deasupra copitei calului’ (în Transilv., zona Bran) ‘sau a boului’; p. ext. ‘scobitura copitei, glezna calului’ (Scărlătoriu 1998: 184).

L

lácom, *-e* adj. ‘lacom’. **Et**.: v. sl. *lakomŭ*; cf. şi dr. *lacom*, megl. *lacum*.

BDD-A1650 © 2012 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 02:01:48 UTC)

lęc, **-*ur*** s. n. ‘leac, doctorie, medicament’. **Et**.: v. sl. *lěkŭ*; cf. şi dr. *leac*, megl. *lęc*.

lęsa/ lęşę, pl. *-e* s. f. 1. ‘poartă de nuiele’. 2. ‘gard de nuiele’. **Et**.: v. sl. **lěsa* < *lěsŭ*; cf. şi dr., ar., megl. *leasă*.

livåda/ livådę, pl. -e s. f. 1. **‘**livadă, suprafaţă de teren plantată cu pomi fructiferi’; 2. ‘întindere mare de pămînt pe care se lasă să crească iarba pentru cosit sau păşunat’; ‘pajişte’. **Et**.: v. sl. *livada*; cf. şi dr. *livadă*, ar. *livade*, pl. *livădz* (DDA, p. 745).

lóboda/ lóbodę, pl. *-e* s. f. 1. ‘lobodă’. 2. ‘spanac’ (Jeiăn) (ALR s. n. I, h. 195 spanac). **Et**.: v. sl. *loboda*; cf. şi dr. *lobodă*, ar., megl. *lobudă*.

lopåta/ lopåtę, pl. *-e* s. f. 1. ‘lopată’. 2. ‘vîntureşcă’ (Jeiăn) (ALR s. n. I, h. 81 vîntureşcă). 3. ‘cazma, hîrleţ’ (Jeiăn) (ALI 3555 vanga). 4. ‘lopată pentru cereale’. **Et**.: v. sl. *lopata*; cf. şi dr. *lopată*, ar., megl. *lupată*.

loví, *-esc -it* vb. IV tranz. şi refl. 1. ‘a vîna’. 2. ‘a pescui’. 3. ‘a (se) lovi’. 4. ‘a alerga’, ‘a goni’: *„îmna şi din a nostre våč, ma* nu lovi” (Ž) = mînă şi vacile noastre, dar nu le alerga (nu le goni). **Et**.: v. sl. *loviti* ‘a vîna’, ‘a pescui’, ‘a pîndi’; cf. şi dr. *a (se) lovi*, ar. *(mi) luvescu*, megl. *luves* ‘vînez’.

l'ubí, *-esc*, *-it* vb. IV ‘a iubi’. **Et**.: v. sl. *ljubiti*; cf. şi dr *iubi*, ar. *aluǵescu*.

l'ut, *-a*, *-o*, pl. *l'uţ*, *l'ute* adj. 1. ‘iute, care produce gust înţepător; picant’. 2. ‘înverşunat, mînios’. **Et**.: v. sl. *ljutě*; cf. şi dr. *iute*, megl. *l'ut*.

M

måc, *måč* s. m**. ‘**mac’. **E.t** : v.sl *makŭ* ; cf. dr., ar. *mac*.

måi̯kę s. f. 1. ‘mamă’; ‘maică’ întrebuinţat numai în formula *Maica Boja* = Maica Domnului. **Et**.: v. sl. *majъka* (Miklosich, *Lexicon*; Mihăilă 1982: 45); cf. şi dr., ar., megl. *maică*.

mîrşav, *-a/ -e, -o* adj. **‘**slab’. **Et**.: v. sl. *mrŭšavŭ*; cf. şi dr. *mîrşav*.

mîrtveţ, *-i* s. m. ‘mort, decedat, defunct’. **Et**.: v. sl. *mrtvĭčĭ*.

mręnę, *-e* s. f. ‘mreană’. **Et**.: v. sl. **mrěna*, cf. bg. *mrjana*; cf. şi dr., ar. *mreană*, megl. *mreancă* < bg. *mrjanka*.

mijęi, **-esc**, **-ęi̯t** vb. IV **‘**a miji, a clipi din ochi’, ‘a fulgera’. **Et**.: v. sl. *mŭžati*, *mŭžǫ*; cf. dr. *miji*, megl. *mijǫs*.

mlatí vb. IV tranz. ‘a îmblăti, a bate cerealele, plantele cu păstăi etc. (cu îmblăciul) pentru a scoate seminţele’. **Et**.: v. sl. *mlatiti*; cf. şi dr. *îmblăti*.

munčí, *-esc*, *-it* vb. IV tranz. şi refl. 1. ‘a (se) chinui, a (se) trudi, a (se) obosi’. **Et**.: v. sl. *mǫčiti* se; cf. şi dr. *a (se) munci*.

N

nacovåla/ nacovålę, *-e* s. f. ‘nicovală’. **Et**.: v. sl. *nakovalo*; cf. şi dr. *nicovală*.

BDD-A1650 © 2012 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 02:01:48 UTC)

narunĉí vb. IV ‘a comanda’. **Et**.: v. sl. **narǫčiti* (< sl. com. *rǫka* ‘mînă’) înrudit cu dr. *porunci* < v. sl. *porǫčiti*[14].

nerînci verb IV ‘a încredinţa’. **Et**.: v. sl. *narǫčiti*.

nevęsta/ nevęstę, *-e* s. f. 1. ‘mireasă, nevastă în primele zile după căsătorie’. 2. ‘soţie’. 3. ‘noră’; 4. ‘cumnată’, ‘soţia fratelui’. **Et**.: v. sl. *nevěsta*; cf. dr. *nevastă*, ar., megl. *niv§astă*.

O

obęla/ obęlę, *-e* s. f. ‘obială’ (în Jeiăn).[15] **Et**.: v. sl. **obijala*, cf. bg. *objala*; cf şi dr. *obială*, ar. *bġală*.

obråz, *-e, ure* s. n./ s. m. 1. ‘obraz’; 2. ‘onoare’: *„pl'ir de* obrăzu” ‘cinstit, onest’. **Et**.: v. sl. *obrazŭ*; cf. şi dr. *obraz*.

odlînţi vb. IV ‘a separa, a (se) decide’. **Et**.: v. sl. *otŭlǫčiti* (Petrovici 1967: 14).

odsîndi (*oţîndi*) vb. IV tranz. (Ž) ‘a condamna, a osîndi; a judeca, a pronunţa o sentinţă, un verdict’. **Et**.: v. sl. *odsǫditi* ‘a condamna, a osîndi’; cf. şi scr. *odsuditi* ‘idem‘.

oparí, *-esc, -it* vb. IV refl. ‘a opări; a turna peste ceva un lichid clocotit (apă, leşie, lapte etc.) pentru a spăla, a curăţa de coajă, a găti etc.’. **Et**.: v. sl. *oparіti*; cf. dr. *opări*, ar. *upărescu*.

opíŋca/ **opínkę**, pl. *opinč* s. f. ‘opincă’. **Et**.: v. sl. **opinŭka*; cf. dr. *opincă*.

osăndí, *-esc, -it* vb. IV tranz. 1. ‘a osîndi, a condamna, a pedepsi (printr-o sentinţă judecătorească); a pronunţa o sentinţă de condamnare (împotriva cuiva)’; p. ext. ‘a dezaproba, a înfiera’. 2. ‘a judeca’. 3. ‘a omorî’. **Et**.: v. sl. *osǫditi*; cf. şi dr. *osîndi*. Vezi şi **odsîndi**.

osăndítu [s.m.a] ‘acuzat’ (ALR s. n. IV, h. 991 acuzat). **Et**.: substantiv provenit din adjectiv, iar acesta din participiul verbului *osăndi*.

otåva/ otåvę, *-e* s. f. ‘otavă, fînul obţinut din al doilea sau al treilea cosit’. **Et**.: v. sl. *otava*; cf. şi dr. *otavă*.

oţét s. ‘oţet, lichid cu gust acru, obţinut prin fermentarea acetică a vinului, a berii etc., întrebuinţat în alimentaţie’. **Et**.: v. sl. *ocĭtŭ*, împrumutat din lat. *acetum*; cf. şi dr. *oţet*.

ovés s. n./ s. m. ‘ovăz’. **Et**.: v. sl. *ovesŭ*; cf. dr. *ovăz*.

P

[14] Cf. scr. *naručiti* ‘a porunci’ în care s-a produs denazalizarea lui *ũ* (< *ǫ*).

[15] La Suşnievіţa Popovici a notat *obl'ala*, pl. *-e*, cu intercalarea lui *l'* între labială şi *i* semivocalic, ceea ce după Puşcariu ar fi un indiciu că termenul este foarte vechi. Cf. şi derivatul diminutival *obl'aliţa* de la Jeiăn (Puşcariu SI II 222).

BDD-A1650 © 2012 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 02:01:48 UTC)

palí, *-esc*, *-it* vb. IV ‘a arde (focul)’; ‘a arde (soarele, focul) şi a da culoare brună’: „*fócu* palé” ‘focul arde’. **Et**.: v. sl. *paliti*; cf. şi dr. *păli* ‘a arde, a dogorî; a lovi’.

păminte s. f. ‘inteligenţă, judecată, minte’ (sud): „*pl'ęrde* păminta” = a-şi pierde mintea. **Et**.: v. sl. *pamęti*; cf. şi dr. (înv.) *pamente* (< v. sl. *pamęti*).

pazí, *-esc*, *-it* vb. IV tranz. ‘a observa’, ‘a supraveghea, a urmări cu atenţie’. **Et**.: v. sl. *paziti*; cf. dr. *păzi*, ar. *păzescu*, megl. *păzes*.

părĉ (sg. şi pl), s. m. ‘ţap’. **Et**.: v. sl. intrat în româna comună; cf. bg. *pŭrčŭ*; cf. şi dr. *pîrci*, ar. *pîrčiŭ*, megl. *părč*, *prăč*.

pelén s. m. ‘pelin’: „*juco ca* pelén” = amar ca pelinul. Maiorescu şi după el Byhan 304 au notat *pelir* ‘Wermuth’, pe care Mihăilă 1983:46 îl consideră corect şi îl trece printre împrumuturile vechi slave în româna comună, alături de dr. şi ar. *pelin* (< v. sl. *pelynŭ*, cf. bg. *pelin*).

píla/ pilę, *-e* s.f. 1. ‘pilă’ (Popovici II 135) 2. **‘**fierăstrău’. **Et**.: v. sl. *pila*; cf. bg. *pila*; cf. şi dr., megl. *pilă*.

pízda/ pizdę, *-e* s. f. ‘pizdă, organul genital al femeii’. **Et**.: v. bg. **pizda*; cf. şi dr. *pizdă*, ar. *kizdă*.

platí, *-es*(*c*), *-it* vb. IV ‘a plăti, a achita’. **Et**.: v. sl. *platiti*; cf. dr. *plăti*, ar. *plătescu*, megl. *plătes*.

pletí, *-esc*, *-it* vb. IV tranz. 1. ‘a împleti, a strînge părul în cozi’. 2. ‘a croşeta, a tricota’. 3. ‘a ţese’: „*svilţi* pletescu *ocoli de sire*” = viermii de mătase ţes [gogoaşa] în jurul lor. 4. ‘igliţă’ în sintagma: „*Âăcu de mriji* pleti” (ALR s. n. IV, h. 1209). **Et**.: v. sl. *plesti*, *pletǫ*; cf. şi dr. *împleti*, înv. *pleti*, ar. *amplătescu*, megl. *ămplit́es*.

pléva/ plęvę, *-e* **s**. f. ‘pleavă’. ALIr 1131 (N, L, B, Šk, T, M, K); „*legăhăn caşi* pliva” = uşor ca pleava (Dianich 144). **Et**.: v. sl. *plěva*; cf. şi dr. şi megl. *pleavă*[16].

pliví, *-esc*, *-it* vb. IV tranz. şi refl. ‘a plivi, a curăţi, a smulge buruienile din holdă’. **Et**.: v. sl. *plěti*, *plevǫ*; cf. şi dr. *plivi*, ar. *plivescu*.

plod, -ur s.n. 1. ‘fruct’. 2. ‘fructe, poame’. **Et.** v. sl. *plodŭ*; cf. dr., ar., megl. *plod*.

plug/ pluγ, *-ure* s. n. ‘plug’. **Et**.: v. sl. *plugŭ*; cf. şi dr., megl. *plug*.

pod, *-ure* s.n. 1. ‘podea, duşumea’. 2. ‘pardoseală de cărămidă’ (ALI 869). 3. ‘podul casei, al grajdului’. 4. ‘etaj’. **Et**.: v. sl. *podŭ*; cf. şi dr., ar., megl. *pod*.

podlóg/ podlóγ, *-ure*/ *-je* s. m. 1. ‘pingea, talpa încălţămintei’. **Et**.: bg. *podlaga*; cf. şi dr. *potlog*, megl. *pădlog* (012) (ALR s. n. IV, h. 1189).

pogåča/ pogåčę, *-e* s. f. 1. ‘pîine nedospită’. 2. ‘pîine coaptă în spuză’. 3. ‘turtă’, ‘lipie, turtă’. **Et**.: v. sl. *pogača* (< lat. *foccacia*); cf. şi dr. *pogace*, megl. *pogača*.

[16] Forma ir. *pliva* (din L, B, Šk, T, M, K) este de origine ikaviană: *pl±va* (ca în graiul din Bîrgud, respectiv din Čepić).

BDD-A1650 © 2012 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 02:01:48 UTC)

pológ s. n. ‘cuibar, locul făcut din paie în care îşi depun ouăle păsările (de curte)’. **Et**.: v. sl. *pologŭ*; cf. şi dr. *polog*, megl. *pulog*.

pol'åna/ **pol'ånę**, *-e* s. f. ‘poiană’, ‘luncă’, ‘şes’; *Pol'åne*, toponim: „Pol'åne-i̯ *caşi o ramniţa la pu̯o de Cu̯odru*”. = Poiana-i ca şi un luminiş înclinat spre mijlocul lui Monte Maggiore (Dianich 146). **Et**.: v. sl. *poljana*; cf. şi dr. *poiană*, ar. *pul'anã*.

pomuntí vb. IV ‘a înnebuni’. **Et**.: v. sl. *pomǫtiti*. Derivat: **pomuntit** s. m., adj. ‘nebun, dement’.

poriní, *-esc*, *-it* vb. IV ‘a împinge, a deplasa, a face să se deplaseze’. **Et**.: v. sl. *porinǫti*; cf. şi dr. *porni*, megl. *părnes* ‘zbor, pornesc, mă duc’.

posîndí/ **posăndí**/ **posndí** vb. IV ‘a împrumuta’. **Et**.: v. sl. *posǫditi*.

potînji/ *potănzi* vb. IV refl. ‘a se plînge, a se tîngui, a se văita’. **Et**.: v. sl. *potǫžiti*. Vezi şi *tînji*/ *tănji*.

potcóva/ **potcóvę**, *-e* s. f. ‘potcoavă’. **Et**.: v. sl. **podŭkova*, cf. bg. *podkova*; cf dr. *potcoavă*.

poticní, vb. IV ‘a cădea jos’. **Et**.: v. sl. *potyknǫti sę*; cf. dr. *a se poticni*.

prâg/ **prâγ**, *-ure*, s. n./ s. m. 1. ‘prag’. **Et**.: v. sl. *pragŭ*; cf. şi dr., ar., megl. *prag*.

prâh s. m. 1. ‘praf, colb’. 2. ‘praf de puşcă, pulbere’. 3. ‘pospai, praf de făină’ (ALR s. n. I, h. 183). 4. ‘„pudră’: „prâh *de mîlę̯*” (ALR s. n. IV, h. 1198). 5. ‘rumenele’ (ALR s. n. IV, h. 1199). 6. ‘polen’: „prâh *de ţvéče*”. **Et**.: v. sl. *prachŭ*; cf. şi dr. *praf*, megl. *pra*u̯.

prají, *-esc*, *-it* vb. IV tranz. ‘a prăji, a frige’. **Et**.: v. sl. *pražiti*; cf. dr. *prăji*, ar. *pîrjescu*, megl. *prăjoas*.

prâşt''e s. f. ‘praştie’ (Petrovici 1967: 17); **prâşche**, *-chi* ‘praştie’ (Cantemir 176). **Et**.: v. sl. *prašta*, bg. *prašta*; cf. dr. *praştie*, ar. *praşte*, *proaşte*; cf. scr. *prača*.

prépeliţa/ **prepelitę**, *-e* s. f. ‘prepeliţă’. **Et**.: v. sl. **prěpělica*; cf. bg. *prepelica*; cf. şi dr. *prepeliţă*.

primí, *-esc*, *-it* vb. IV tranz. ‘a primi’. **Et**.: v. sl. *prijęti*, *prijmǫ* ; cf. şi dr. *primi*.

propadí, *-esc*, *-it* vb. IV 1. ‘a consuma’. 2. ‘a cădea, a se prăbuşi’ (sud, nord). 3. ‘a decădea, a (se) ruina, a eşua’. **Et**.: v. sl. *propasti*, *propadǫ*; cf. şi dr. *a (se) prăpădi*.

pustińa/ **pustińe**, *pustiń* s. f. ‘pustiu; loc pustiu, deşert’. **Et**.: mbg. *pustinja* < v. sl. *pustyn'i*.

R

råc, *-ure*, s. m. (Ž) ‘rac’. **Et**.: v. sl. *rakŭ*; cf. şi dr., megl. *rac*, ar. *aracŭ*.

råi̯ s. n./ s. m. pl. *råi̯*, *råi̯ure* ‘rai, paradis’. **Et**.: slavon. *raj*; cf. şi dr., ar., megl. *rai*.

rakítę, *-e* s. f. ‘răchită, loc unde creşte răchita’. **Et**.: v. sl. **rakyta*; cf. bg. *rakita*; cf. şi dr. *răchită*.

BDD-A1650 © 2012 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 02:01:48 UTC)

råna/ råně, pl. *råń* şi *råne* s. f. 1. ‘rană’; 2. ‘cicatrice’ în sintagma: „*sińålu de* råna” (ALR II/I, MN cicatrice). **Et**.: v. sl. *rana*; cf. şi dr., ar., megl. *rană*.

raní, *-esc, -it* vb. IV tranz. ‘a răni, a provoca o rană’. **Et**.: v. sl. *raniti*; cf. şi dr. *răni*.

rasåd, *-ure* s. n. ‘răsadniţă’. **Et**.: v. sl. **rasadŭ* (Miklosich, *Lexicon*, cf. şi bg. *razsad*, scr. *rasad*, apud Mihăilă 1980: 433); cf. şi dr. *răsad* şi *a răsădi*.

razbí/ rezbí, *-esc, -it* vb. IV tranz. şi refl. ‘a (se) sparge, a (se) sfărîma’. **Et**.: v. sl. *razbiti*; cf. şi dr. *răzbi*.

rînd/ răND, *-ure* s. n. 1. ‘rînd; ogor lung şi îngust’. **Et**.: v. sl. *rędŭ*; cf. şi dr. *rînd*.

respí, *-esc, -it* vb. IV tranz. şi refl. 1. tranz. ‘a risipi’. 2. refl. ‘a răsfira’. **Et**.: v. sl. *rasypati*. cf. şi dr. *risipi*, înv. *răsipi*.

roi̯, (sg. şi pl.) *roi̯ure* s. m. şi s. n. ‘roi’, ‘grup de albine ieşite din stup împreună cu matca lor în căutarea unui adăpost nou’. **Et**.: v. sl. *roj*; cf. şi dr. megl. *roi*, ar. *roiŭ, aroi̯ŭ*.

ruha/ ruhę, *-e* s. f. ‘cearşaf’, ‘lenjerie de pat’ (Jeiăn). **Et**.: v. sl. *rucho*; cf. dr. *rufă*.

S

såbl'a/ såbl'e s. f. ‘sabie’. **Et**.: v. sl. **sablja*; cf. şi dr. *sabie*.

sadí, *-esc, -it* vb. IV tranz. ‘a sădi, a planta’. **Et**.: v. sl. *saditi*; cf. dr. *sădi*, ar. *sad*, megl. *sădes*.

săndéţ/ sîndéţ (sg. şi pl) s. m. ‘judecător’. **Et**.: v. sl. *sǫdĭcĭ*.

săndí/ sîndí, *-esc, -it* vb. IV tranz. şi refl. 1. tranz. ‘a judeca’. 2. refl. ‘a se judeca’: „*se* sănd̯ęę” (Jeiăn) (ALR s. n. IV, h. 988 se judecă). **Et**.: v. sl. *sǫditi*; cf. şi dr. *osîndi*. V. şi *osăndi*.

scărbí/ scîrbi, *-esc, -it* vb. IV refl. ‘a purta grijă, a avea grijă, a se îngrijora’. **Et**.: v. sl. *skrŭbiti*; cf. şi dr. *a se scîrbi*.

scobí, *-esc, -it* vb. IV tranz. şi refl. 1. ‘a smulge, a trage, a întinde’, ‘a scărmăna’: „*Firu* s e scobę” = fînul se trage (se întinde). 2. ‘a jumuli’, ‘a năpîrli’: „*gal'ira* se scub̯á” ‘găina îşi schimbă penele’. **Et**.: v. sl. (sud-sl.) **skobiti*; cf. şi dr. *scoabă* şi *scobi*.

scoborí, vb. IV ‘a coborî’; cf. dr. *coborî* şi *scoborî* < v. sl. **ko-boriti*; cf. şi *oboriti* > dr. *oborî*.

sfadí se vb. IV refl. ‘a se certa’. **Et**.: v. sl. *sŭvaditi*; cf. şi dr. *a (se) sfădi*.

sfărdăl, *-e* s. n. ‘sfredel, burghiu’. **Et**.: v. sl. *svŭrdelŭ* > *svŭrdilŭ*; cf. bg. *svredel*.

sélişte, pl. *selişt* s. f. 1. ‘sat; sat fără biserică şi şcoală’. **Et**.: bg. *selište*; cf. şi dr. *silişte, sălişte*.

síla/ silę, *-e*, s. f. 1. ‘silă, forţă’. 2. ‘grabă’. **Et**.: v. sl. *sila*; cf. şi dr., ar., megl. *silă*.

BDD-A1650 © 2012 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 02:01:48 UTC)

silí, *-es* vb. IV 1. ‘a sili’. 2. ‘a grăbi, a îndemna stăruitor, a împinge’. 3. ‘a se grăbi’ (ALR s. n. V, h. 1377) ‘a se căzni’ (ALR s. n. V, h. 1451). **Et**.: v. sl. *siliti*; cf. şi dr. *a (se) sili*.

síta/ sitę, *-e*, s. f. 1. ‘sită’. 2. ‘stropitoare’ (Jeiăn) (ALI 3784 annaffiatoio). **Et**.: v. sl. *sito*; cf. dr., ar., megl. *sită*.

slåb, **-a/ -ę**, **-o** adj. şi adv. ‘slab, puţin’, ‘rău’. **Et**.: v. sl. *slabŭ*; cf. şi dr., ar., megl. *slab*.

slanína/ slanínę s. f. ‘slănină, untură’. **Et**.: v. sl. **slanina*, cf. bg. *Slanina*; cf şi dr., ar. *slănină*.

sluga/ slúgę/ slúγa *-e*, s.m. ‘slugă’. **Et**.: sl. *sluga*; cf. dr. *slugă*.

slujba/ slujbę, *-e*, s. f. ‘slujbă, serviciu’. **Et**.: v. sl. *služba*; cf. dr. *slujbă*.

slují, *-esc, -it* vb. IV ‘a sluji (la cineva), a se băga slugă’. **Et**.: v. sl. *služiti*; cf. dr. *sluji*, megl. *slujǫs*.

smola/ smolę s. f. 1. ‘ceară’: „smóla *din uręcl'e*”. 2. ‘ceară, răşină’: „*postolåru uję̯a* s m u̯ o l a *za fåče drétva za póstole*” = pantofarul foloseşte ceara sau răşina pentru pregătirea sfoareai la cusutul încălţămintei. **Et**.: v. sl. *smola* ‘răşină, smoală’; cf. şi dr., ar., megl. *smoală*.

smăntărę/ smîntîra s. f. „smîntînă”. **Et**.: v. sl. *sŭmentana* sau *sŭmętana*, bg. *smetana*; cf. şi dr. *smîntînă*.

snop (sg. şi pl) s. m., *-ure* s. m. ‘snop’. **Et**.: v. sl. *snopŭ*; cf. dr., ar., megl. *snop*.

sólniţa/ sólniţę, *-e*, s. f. ‘solniţă’. **Et**.: v. sl. **solĭnica*; cf. bg. *solnica* (Mihăilă 1983: 433).

spraví, *-esc*, *-it* vb. IV tranz. şi refl. 1. ‘a termina, a isprăvi’. 2. ‘a se pregăti’: „*unde* te-a̯ispravit” = unde te-ai gătat. 3. ‘a ascunde’, ‘a pune deoparte’: „spravi *pinezi*” = a ascunde banii; „am spravit” ‘am ascuns’ (ALR s. n. V, h. 1336 am ascuns pălăria fratelui meu) **Et**.: v. sl. *ispraviti* (Mihăilă 1980: 433); cf. şi dr. *isprăvi*.

spiţę, s. f. (în Jeiăn) ‘spiţă’. **Et**.: v. sl. *stĭpica*, cf. bg. *spica*; cf. şi dr. *spiţă*, ar. *spiţă* ‘aşchie’, megl. *spiţă* „ghimpe” (Mihăilă 1983: 47).

stăcla/ stăclę/ stîcla *-e*, s. f. 1. ‘sticlă, geam’; 2. ‘lampă de gaz’ (Valdarsa) (ALI IV, h. 359 chestiunea 808 cipola della lume). **Et**.: v. sl. *stŭklo*, împrumutat din got. *stikls* ‘pahar’; cf. şi dr. *sticlă*, dial. *steclă* (Mihăilă 1980: 433).

strug, *-ure*, s. n. ‘răzătură, pilitură (de rindea etc.)’; ‘ţandără, aşchie’. **Et**.: v. sl. *strugŭ*; cf. şi dr. *strung*, ar., megl. *strug*.

T

tămp/ tămpast, *-a* adj. ‘neascuţit, bont, tocit’. **Et**.: v. sl. *tǫpŭ*; cf. şi dr. *tămp* (înv. şi regional despre obiecte ascuţite) ‘cu vîrful sau cu tăişul tocit, ştirbit’, (despre oameni) ‘tîmpit’. **Et**.: v. sl. *tǫpŭ*; cf. şi dr. *tamp*; **tămpast**, < *tămp* + suf. *-ast*.

BDD-A1650 © 2012 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 02:01:48 UTC)

tămpí, *-esc, -it* vb. IV ‘a (se) toci, a deveni bont’, stumpfsinig machen. **Et**.: < *tămp* (<v. sl. *tǫpŭ*) + suf. verbal *-i* sau, mai degrabă, un v. sl. ***tǫpiti*, cum presupunea Byhan 362.

zătămpi vb. IV ‘a face să devină tocit, bont, tîmp’ < v. sl. ***zatǫpiti** imperfectivul lui **tǫpiti*; cf. scr. *zatupiti* ‘a toci, a uza’ (un obiect ascuţit), *zatupiti se* ‘a se toci, a se uza, a nu mai tăia’.

tănjí/ tînji, *-esc, -it* vb. IV tranz. şi refl. 1. tranz. ‘a pîrî, a reclama, a da în judecată’. 2. refl. *tănji se* ‘a se plînge, a se lamenta’: *„ǰel' s*-a tănjit *ke-ǰle*” (= *ke-l'-ǰe*) *beşerica strimta* (Sucodru); *„ača mul'are vîc* s-av tînjít *cumil' zéture ke åre*” (nord) = femeia aceea s-a plîns mereu de ce ginere are. **Et**.: v. sl. *tǫžiti*; cf. şi dr. *tînji*.

tocí[1], *-esc, -it* vb. IV ‘a toci, a face sau a deveni mai puţin ascuţit, mai puţin tăios’. **Et**.: v. sl. *točiti*; cf. şi dr. *toci* „idem” (Mihăilă 1980: 433).

tocí[2], **tuči**, *-esc, -it* vb. IV tranz. 1. ‘a turna’; 2. ‘a lăsa să curgă un lichid’, ‘a turna un lichid’: *„tučit-a viru*” = a lăsat să curgă vin. **Et**.: cf. dr. *pritoci* ‘a turna vinul dintr-un butoi într-altul’ etc., legat etimologic de precedentul (prefixul *pri-* < sl. *prě-*) fără ca această legătură să fie percepută în rom.: bg. *pretoča* ‘a turna dintr-un vas într-altul’; de altfel, chiar în limbile slave *točiti* a dat naştere la două omonime cu sensul ‘a curge’ şi ‘a toci’; (Mihăilă, *Împrumuturi* 195).

trebe, **treba** (în sud), vb. numai în expresii (locuţiuni) cu *a fi* ‘a trebui’: *„şi tot ţe-ţ* furet rebe *za pre scând tu ver aflå su pemint ăn ţela loc*” = şi tot ce-ţi va trebui pe masă vei avea pe pământ în locul acela. **Et**.: v. sl. *trěbovati*, *trebujǫ*; cf. şi dr. *trebui*, megl. *tribuies*, *trubuies* (Mihăilă 1983: 47).

toporişte, **toporişta**, s. f. ‘coadă de topor’. **Et**.: v. sl. *toporište* (Miklosich, *Lexicon*; Mihăilă 1980: 433); cf. şi dr. *toporişte*.

topi, *-esc, -it* vb. IV. 1. tranz. ‘a topi (slănina) de porc; a face untură, unsoare’. 2. refl. ‘a se topi’ (despre zăpadă): (în Jeiăn): *„nea* se topia, nevu *se topę*”. **Et**.: v. sl. *topiti*; cf. şi dr. *topi*, ar. *tukescu*, megl. *tupes*.

trţe s. f. pl. ‘tărîţe, înveliş al boabelor de grîu, porumb etc., zdrobit prin măcinare şi separate de făină prin cernere’ (în Jeiăn). **Et**.: v. sl. *trice*; cf. şi dr. *tărîţe*, ar. *tărîţă*, megl. *trăţă* şi *toarţă*.

ţe̯ápa s. f. ‘frigare, vergea de fier sau de lemn ascuţită la un capăt, în care se înfige carnea spre a o frige deasupra jăraticului’: „ţe̯ápa *de fl'er o de le̯ámna*” (Dianich 178); *ţe̯apa* (Bîrdo) ‘spiedo’ (ALI V, h. 451 pct.372, chest. 5671 spiede). **Et**.: v. sl. *cĕpa*; cf. şi dr. *ţeapă*, megl. *ţeapă* ‘ţeapă, frigare, ţepuşă’.

U

udoveţ/ udovăţ s. m. pl. *udovţi* ‘văduv’. **Et**.: v. sl. *udovĭcĭ*.

úliţa, *-e*, s. f. ‘uliţă’ (ALR s. n. III, h. 905 uliţă) **Et**.: v. sl. *ulica* (Miklosich, *Lexicon*; Mihăilă 1983: 48).

undiţę şi *udiţa*, s. f. ‘undiţă’ (Maiorescu 127; Byhan 375). **Et**.: v. sl. *ǫdica* (Petrovici 1976: 12; Mihăilă 1983: 48); cf. dr *undiţă*.

BDD-A1650 © 2012 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 02:01:48 UTC)

V

vărh, **vîrh**, *-ure* s. m. ‘vîrf, pisc de munte (de deal)’. **Et**.: v. sl. *vrŭchŭ*; cf. şi dr. *vîrf*, înv. *vîrh*, megl. *vrău*, pl. *vrăuri*.

vărşę, *-es*. f. ‘vîrşă de prins peşti’. **Et**.: v. sl. **vrŭša*; cf. şi dr *vîrşă*.

vărtí (*se*) *-esc, -it* vb. IV. ‘a (se) învîrti, a (se) mişca în cerc, a (se) întoarce jur împrejur; a (se) roti, a (se) răsuci’: „*Cóla de la more* se vărte” = roata morii se învîrte. **Et**.: v. sl. *vrŭtěti*; cf. şi dr. *învîrti*.

vęra/ vęrę s. f. ‘credinţă’, ‘lege’. **Et**.: v. sl. *věra*.

veríga, **verúga**, **verúγa**, *-e*, s. f. 1. ‘inel, verigă, za’. 2. ‘lanţ’. 3. ‘piedica la car’, ‘piedică la un animal; legătura la picioare (la animale) duse la păşune’: „*căn se pure spÌónele lu våke, ăntru ur pičor şi Ìåt víre o veruga*” = cînd se pune piedica (se împiedică) la vaci (vacile), între un picior şi altul se pune (vine) un lanţ; „*leγå cu* verúγele” (Ž), „*legå cu* verúgele” (sud) ‘a lega cu lanţul’. 4. ‘cătuşe’: „veruhele [a]”. 5. ‘cîrceie de fier cu care se leagă tînjala de dinainte cu cea de dinapoi (cînd se ară cu două perechi de boi)’ (ALR s. n. I, h. 24). **Et**.: v. sl. *veriga*; cf. şi dr. *verigĭ*, megl. *verigă*.

vese(l), *-a*/ *-ę*, *-o*, pl. *-l'*, *-le* adj. „vesel, voios, cu voie bună”. **Et**.: v. sl. *veselŭ*.

vesel'e s. f. 1. ‘veselie’. 2. ‘nuntă’. **Et**.: v. sl. *veselije*.

veselí, *-esc, -it* vb. IV refl. ‘a se veseli’: „s-a veselit” (Weigand II), *veseles-cu* (Nanu II; Byhan 379); *veseli-se* ‘rallergarsi’ (Dianich 182). **Et**.: v. sl. *veseliti sę* (Mihăilă 1983: 48); cf. dr. *veseli*.

vęveriţa s. f. ‘veveriţă’ (Jeiăn) (ALI 4888 sciurus vulgaris scoiattolo comune). **Et**.: v. sl. *věverica*; cf. şi dr. *véveriţă*, ar. *veveríţă*, megl. *viviriţă*.

vífor s. n. ‘vifor, vîrtej de vînt’. **Et**.: v. sl. dial. *vichorŭ* < *vichŭrŭ* (Mihăilă 1980: 433); cf. şi dr. *vifor* (înv. *vihor*, *vivor*).

vol'a, **vol'e** s. f. ‘voie, voinţă, plăcere, gust’: „*de burę* vol'e, *de porédnę* vol'e” = cu plăcere, fără plăcere. **Et**.: v. sl. *volja*; cf. dr. *voie*.

vr̨áme/ **vr̨me** s. f. 1. ‘vreme, timp’. 2. ‘termen’. **Et**.: v. sl. *vrěme*; cf. şi dr. *vreme*, ar. *vr§ame*, megl. *vr̨ami*.

Z

zdrobí, *-esc, -it* vb. IV tranz. ‘a zdrobi’; ‘a face bucăţele, a tăia mărunt’, verb perfectiv faţă de *drobi* ‘a face bucăţele’. **Et**.: v. sl. *sŭdrobiti* (Mihăilă 1980: 48).

zid, *-ure* s. n. ‘perete; zid al unei construcţii’. **Et**.: v. sl. *zidŭ*; cf. dr *zid*, megl. *zid*.

zidę̨ vb. ‘a zidi, a construi’. **Et**.: v. sl. *zidati, zižd*ǫ (Mihăilă 1980: 434).

BDD-A1650 © 2012 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 02:01:48 UTC)

zmunti (se) vb. IV 1. ‘a (se) ameţi’. 2. tranz. (sud) ‘a tulbura un lichid, a încurca’: *„i̯o l*-am zmuntit”; *„ríba l'-av åpa zmuntit*” (S). 3. ‘a lua cu sine’ (Cantemir 187). **Et**.: v. sl. *sŭmǫtiti*[17].

zrînţi/ zrînči, *-esc, -it* vb. IV ‘a preda’: *„e i̯e męre cuntro si cavtę ţe-i̯ nuntru şi vezut-a-v ţăsta fętę si låt-a-v-o cåsę cu sire si* v-o zrînţit *lu sę mul'ęre si ziţe* = şi el merge către ea [către casetă] şi se uită ce-i înăuntru şi a văzut fata şi a luat-o acasă şi a predat-o muierii sale zicînd…; ‘a transmite’ (Petrovici 1967: 14). **Et**.: v. sl. *izrǫčiti*.

Clasificarea semantică a termenilor de origine slavă veche din lexicul istroromânei

În clasificarea semantică a împrumuturilor slave vechi făcute de istroromâni vom urma modelul de delimitare a claselor semantice propuse de Mihăilă (1960; idem, 1980: 434) şi de Scărlătoiu (1989: 245-268).

A. SUBSTANTIVE

I. Cuvinte referitoare la cultura materială

I.1. Casa: *pod* ‘podea, duşumea’, ‘pardoseală de cărămidă’, ‘etaj’; *prâg*, *stăcla* ‘sticlă, geam’, ‘lampă de gaz’; *zid* ‘perete; zid al unei construcţii’.

I.2. Curtea, accesorii, construcţii gospodăreşti: *colíba* ‘şopron (pentru oi)’, *i̯åsle* ‘iesle’, *lęsa* ‘poartă de nuiele’, ‘gard de nuiele’.

I.3. Material de construcţii. Alţi termeni legaţi de confecţionarea unor obiecte: *smola* ‘răşină, ceară’, *strug* ‘răzătură, pilitură de rindea’.

I.4. Aşezări omeneşti: *sélişte* ‘sat, comună’, *uliţa*.

I.5. Obiecte casnice: *băt/ bît* ‘bîtă’, ‘par, stîlp’, *čep* ‘cep, dop’, *coş* ‘coş (de gunoi)’, *coşniţa* ‘coşniţă purtată în spate’, *sita*, *solniţa*, *ţi̯apa* ‘frigare, vergea de fier sau de lemn ascuţită la un capăt, în care se înfige carnea spre a o frige deasupra jăraticului’.

I.6. Instrumente auxiliare şi alte obiecte folosite în gospodărie: *clęşte*, *cl'in* ‘cui de lemn’, ‘ic, pană de despicat lemne’, *dărjåla* ‘coada unui instrument (sapă, ciocan, coasă, lopată)’, *lopåta* ‘lopată’, ‘cazma, hîrleţ’, *pila* ‘pilă’ sensul ‘fierăstrău’ (< cr. *pila*), *sfărdăl* ‘sfredel, burghiu’, *toporişte*.

I.7. Comerţ; mijloace de transport: *crăşma* ‘crîşmă’, *spiţę* ‘spiţă’.

I.8. Hrana: *colåc* ‘colac, prăjitură, covrig’, *hrâna* ‘hrană, mîncare’, *oţét*, *pogåča* ‘pîine nedospită’, ‘pîine coaptă în spuză’, ‘lipie, turtă’, *slanina*, *smăntărę*.

I.9. Îmbrăcăminte, încălţăminte, accesorii: *bečúg* ‘nasture’, *cărpa* ‘cîrpă, petec’, *cl'in* ‘pliu la cămaşă’ (vezi şi I.6), *obęla* ‘obială’, *opíŋca*, *podlóg* ‘pingea, talpa încălţămintei’, ‘petec, flec’ (în cizmărie); *rúha* ‘lenjerie de pat’, ‘cearşaf’.

[17] Oare dr. *smîntă* (înv şi regional) ‘sminteală’ şi *smînti* (variantă fonetică sau paronim cu *sminti* < v. sl. *sŭmętiti*) nu are aceeaşi etimologie cu ir. *zmunti* (*se*)?

BDD-A1650 © 2012 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 02:01:48 UTC)

II. Cuvinte referitoare la agricultură

II.10. Unelte: *cósa* ‘coasă’, *plug*.

II.11. Cereale, fîn: *otåva, ovés, plęva, snop, trţe*.

II.12. Terenuri agricole. Alţi termeni referitori la acestea: *brăzda, gnoi̯* ‘gunoi, îngrăşământ natural’.

II.13. Creşterea animalelor: *biĉ, clópot, dobitóc, potcóva*.

III. Cuvinte referitoare la floră, vegetaţie

III.14. Plante de grădină: *bob* ‘o specie de năut’, *hręn* ‘hrean’, *livåda, lóboda* ‘lobodă’, ‘spanac’, *plod* ‘fruct’, *rasåd* ‘răsadniţă’.

III.15. Plante de cîmp: *måc*.

III.16. Arbuşti: *rakítę* ‘răchită’.

III.17. Alţi termeni referitori la floră, vegetaţie: *grånkę* ‘creangă’, *jir* ‘fructe’, ‘ghindă (de stejar)’.

IV. Cuvinte referitoare la faună

IV.18. Animale domestice: *copíta, părĉ* ‘ţap’.

IV.19. Animale sălbatice: *véveriţa*.

IV.20. Păsări domestice: *cocót* ‘cocoş’, *pológ* ‘cuibar, locul făcut din paie în care îşi depun ouăle păsările (de curte)’.

IV.21. Păsăti sălbatice: *prépeliţa*.

IV.22. Peşti, vietăţi acvatice: *mręnę* ‘mreană’, *úndiţa, vărşe* ‘vîrşă’, *råc* ‘rac’.

IV.23. Albinărit: *roi̯*.

V. Cuvinte referitoare la natură

V.24. Forme de relief, Suprafaţa terenului: **dumbrava* (> top. *Dumbrava*), *i̯åz, i̯åzer* ‘lac mai mare’, *pol'åna* ‘poiană, luncă, şes’, *prăh* ‘praf’, *pustíńa* ‘pustiu, loc deşert’, *vărh* ‘vîrf, pisc de munte şi de deal’.

V.25. Fenomene ale naturii: *vífor*.

V.26. Timp, vreme: *vrę́me*.

VI. Cuvinte referitoare la corpul omenesc (şi al animalelor); boli, medicină populară

VI.27. Părţi ale corpului: *cója* ‘piele’, *copíta* (vezi şi IV.18), *kíĉiţa* ‘oul piciorului’, ‘gleznă’, *drob* ‘măruntaie: ficat, plămîni, intestine’, *obråz* ‘obraz’, *pízda* ‘pizdă; organul genital al femeii’.

VI.28. Boli, medicină populară: *bóla, gnoi̯* ‘puroi’ (vezi şi II.12), *grija* ‘diaree’, *lęc* ‘leac, doctorie, medicament’, *råna* ‘rană’.

VII. Cuvinte referitoare la cultură şi viaţa spirituală

VII.29. Vorbire, sunete: *beseda* ‘cuvînt’, *glås* ‘voce, glas’.

VII.30. Stări sufleteşti: *vęsel'e* ‘veselie’, *vol'a* ‘voinţă, plăcere’.

VII.31. Abstracte: *grída* ‘grijă’ (vezi şi VI.28.), *síla* ‘silă’, ‘forţă’, *påminte* ‘inteligenţă’, ‘judecată, minte’.

VIII. Cuvinte referitoare la relaţii sociale

BDD-A1650 © 2012 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 02:01:48 UTC)

VIII.32. Nume de rudenie: *bâba* ‘babă; femeie bătrînă, bunică’, *mą̊ikę* ‘mamă’, *nevę́sta* ‘soţia’, ‘noră’, ‘cumnată’, ‘mireasă’, *udovéţ* ‘văduv’.

VIII.33. Terminologie social-politică, administrativ juridică: *dâr* ‘dar, cadou’, *săndéţ* ‘judecător’, *slújba* ‘slujbă, servici’.

VIII.34. Stare socială: *gospodâr* ‘gazdă, stăpîn (al casei)’, *slúga* ‘slugă’.

VIII.35. Terminologie militară: *prâşt'e* ‘praştie’, *sâbl'a* ‘sabie’.

VIII.36. Terminologie religioasă: *duh* ‘spirit, duh’, ‘spirit malefic’, *râ̊i* ‘rai, paradis’, *vę́ra* ‘credinţă’, ‘lege’.

B. ADJECTIVE

bogât ‘bogat’, ‘gustos (despre bucate)’, *drâg* ‘drag, iubit’, ‘scump, opusul lui *ieftin*’, *go(l)* ‘gol, dezbrăcat’, *grumb* ‘urît’, *lácom, l'ut* ‘iute, picant, care produce gust înţepător’, ‘înverşunat, mînios’, *mîrşav* ‘slab’, *slâb* ‘slab’, ‘rău’ *tămp* ‘neascuţit, bont, tocit’, *vęse(l)* ‘vesel’, *čúda* ‘mult’.

C. VERBE

cărpí, cîrpę̊i, cladí, ‘a clădi, a aşeza lucruri (de acelaşi fel) unul peste altul, pentru a forma o grămadă’, *cosí, ĉudí* ‘a se mira’, *daruí* ‘a dărui’, *dobândí*, ‘a dobîndi, a obţine, a cîştiga’, ‘a învinge’, ‘a întrece’, *goní*, ‘a goni, a mîna’, ‘a alunga’, (despre animale) ‘a se împerechea’, *hraní* ‘a hrăni, a nutri’, ‘a păstra, a pune de-o parte’, ‘a îngriji’, *izbí* ‘a izbi, a lovi’, *loví* ‘a vîna’, ‘a pescui’, ‘a lovi’, ‘a alerga, a goni’, *l'ubí* ‘a iubi’, *miję̊i* ‘a clipi din ochi’, ‘a fulgera’, *mlatí* ‘a îmblăti, a bate cerealele, plantele cu păstăi etc. (cu îmblăciul) pentru a scoate seminţele’, *munĉí* ‘a (se) munci, a (se) trudi, a (se) obosi’, *narunĉí* ‘a comanda’, *nerînĉí* ‘a încredinţa’, *odlînţí* ‘a separa, a decide’, *odsîndí* ‘a condamna, a osîndi; a judeca, a pronunţa o sentinţă’, *oparí* ‘a opări’, *osăndí* ‘a osîndi, a pedepsi’, ‘a condamna’, *palí* ‘a arde’ (focul), ‘a arde’ (soarele), *pazí* ‘a observa, a supraveghea cu atenţie’, *platí* ‘a plăti, a achita’, *pletí* ‘a împleti’ (părul), ‘a croşeta, a tricota’, ‘a ţese’ (despre viermii de mătase), *pliví* ‘a plivi, a curăţi terenul de buruieni’, *pomuntí* ‘a înnebuni’, *poriní* ‘a împinge, a deplasa, a face să se deplaseze’, *posîndí* ‘a împrumuta’, *potînjí* ‘a se plînge, a se lamenta’, *poticní* ‘a cădea jos’, *prají* ‘a prăji, a frige’, *primí* ‘a primi’, *propadí* ‘a consuma’, ‘a cădea, a se prăbuşi’, ‘a eşua’, *raní* ‘a răni, a provoca rană’, *razbí/ rezbí*, ‘a se sparge, a se sfărîma’, *respí* ‘a risipi’, ‘a răsfira’, *sadí* ‘a sădi, a planta’, *săndí* ‘a judeca’, *scărbí* ‘a purta grijă, a se îngrijora’, ‘a fi preocupat, a se ocupa’, *scobí* ‘a smulge, a întinde’, ‘a scărmăna’, ‘a jumuli’, *scoborí* ‘a coborî’, *sfadí se* ‘a se certa’. *silí* ‘a sili’, ‘a (se) grăbi’, ‘a (se) căzni’, *slují* ‘a sluji (la cineva)’, ‘a se băga slugă’, *spraví* ‘ a isprăvi, a termina’, ‘a ascunde’, ‘a (se) pregăti’, *tămpí* ‘a se toci, a deveni bont’ şi *zătămpí* ‘a se toci’, *tănjí* ‘a pîrî, a reclama’, ‘a se plînge, a se lamenta’, *tôcí*[1] ‘a toci, a face sau a deveni mai puţin ascuţit, mai puţin tăios’, *tôcí*[2]*/ tucí* ‘a turna’, ‘a lăsa să curgă un lichid’, ‘a turna un lichid’, *trebe/ treba* ‘a trebui’, *topí* ‘a topi (slănina)’, ‘a face untură’, ‘a se topi’ (despre zăpadă), *vărtí* ‘a (se) învîrti’, ‘a (se) mişca în cerc, a (se) roti, a (se) răsuci’, *veselí* ‘a se veseli’, *zdrobí* ‘a

BDD-A1650 © 2012 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 02:01:48 UTC)

zdrobi', 'a face bucăţele, a tăia mărunt', *zidę̣i* 'a zidi, a construi', *zmuntí (se)* 'a (se) ameţi', 'a tulbura' (un lichid), *zrînţí* 'a preda'.

Abrevieri

adj. = adjectiv;
adv. = adverb;
alb. = albanez(ă);
ar. = aromân(ă);
art. = articulat;
augm. = augmentativ;
bg. = bulgar(ă);
B = Bîrdo;
C = Costîrcean;
cf. = confer;
cr. = croat(ă);
dial. = dialectal;
dr. = dacoromân(ă);
fig. = figurat;
Gb = Grobnic;
Gd = Gradine;
germ. = german(ă);
gr., grec. = grecesc;
h. = hartă;
i.e. = indo-european(ă);
ir. = istroromân(ă);
it., ital. = italian(ă);
loc. = locuţiune;
J = Jesenovik (vezi Sc)/Jeiăn;
K = Costîrcean;
L = Letai;
lat. = latin(ă);
M = Miheli;
maced. = macedonean(ă);
mbg. = mediobulgar(ă);
megl. = meglenoromân(ă);
MN = material necartografiat;
N = Noselo;
ngr. = neogrec, neogreacă;
p. = pagina;
p. ext. = prin extensie;
p. restr. = prin restrîngere;
pl. = plural;
reg. = regional;
rom. = român(esc);

BDD-A1650 © 2012 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 02:01:48 UTC)

r.c. şi rom. com. = româna comună;
S = Suşnieviţa;
Sc = Sucodru;
s.f. = substantiv feminin;
s.m. = substantiv masculin;
s.n. = substantiv neutru;
s.v. = sub voce;
scr. = sîrbocroat(ă);
sg. = singular;
sin. = sinonim;
sl. = slav(ă);
sl. com. = slav(ă) comun(ă);
slov. = sloven(ă);
Š = Suşnieviţa;
Šk = Şcabici
T = Tărkovţi;
V. = vezi;
v. sl. = vechi slav;
var. = variantă;
vol. = volum;
Z = Zancovţi;
Ž = Jeiăn;

Surse de material

Sigle şi abrevieri bibliografice

ALI = *Atlante linguistico italiano.* Centro di ricerca dell'Università degli Studi di Torino. Opera promossa dalla Società Filologica Friulana „G. I. Ascoli", diretta da M. G. Bartoli, G. Vidossi, B.A. Terracini, G. Bonfante, C. Grassi, A. Genre, L. Massobrio. Sub egida: Instituto dell' Atlante Linguistico Italiano, au apărut începînd din 1995 pînă în prezent 8 volume. Materialul din localităţile istroromâne (Valdarsa, Briani şi Seiane) au fost culese de U. Pellis[18].

ALIr = Goran Filipi, *Istrorumunjski lingvistički atlas. Atlasul lingvistic istroromân. Atlante linguistico istrorumeno*, Pula, 2002.

ALR I/I = *Atlasul lingvistic român*, publicat de Muzeul Limbii Române din Cluj sub conducerea lui Sextil Puşcariu. Partea I, de Sever Pop, vol. I: *Părţile corpului omenesc şi boalele lui*, Cluj, 1938.

[18] Materialul ALI, în cea mai mare parte, nu l-am consultat direct, ci printr-o copie care se află la Institutul de Filologie Romanică al Universităţii din Udine împreună cu întregul material strîns din Istria. Rezultatele anchetei lui Ugo Pellis, însoţite de unele comentarii au fost publicate de Wolfgang Dahmen şi Johannes Kramer în două numere din „Balkan-Archiv. Neue Folge": *Le inchieste istro–rumene di Ugo Pellis*. Parte prima: Questioni 1–1512, în „Balkan Archiv. Neue Folge", 13, 1988, p. 209–281; Parte seconda: Questioni 1513–3338, în „Balkan Archiv. Neue Folge", 16, 1991, p. 107–137. În notiţele noastre avem materialul copiat pînă la întrebarea 6609 din chestionarul ALI.

BDD-A1650 © 2012 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 02:01:48 UTC)

ALR I/II = *Atlasul lingvistic român*, publicat de Muzeul Limbii Române din Cluj sub conducerea lui Sextil Puşcariu. Partea I, de Sever Pop, vol. II: *Familia, naşterea, botezul, copilăria, nunta, moartea*, Sibiu, Muzeul Limbii Române, Leipzig, Otto Harrassowitz,1942.

ALR II = *Atlasul lingvistic român*, publicat de Muzeul Limbii Române din Cluj sub conducerea lui Sextil Puşcariu. Partea a II-a (ALR II), vol. I: A. *Corpul omenesc, boale (şi termeni înrudiţi)*. B. *Familia, naşterea, copilăria, nunta, moartea, viaţa religioasă, sărbători*. C. *Casa, acareturile, curtea, focul, mobilierul, vase, scule*, de Emil Petrovici, Sibiu, Muzeul Limbii Române, Leipzig, Otto Harrassowitz, 1940.

ALR II Supl. = *Atlasul lingvistic român*. Partea a II-a (ALR II), vol. I *Suplement. Termeni consideraţi obsceni*, de Emil Petrovici, Sibiu, Muzeul Limbii Române, Leipzig, Otto Harrassowitz, 1942.

ALRM I/I = *Micul atlas lingvistic român*, publicat de Muzeul Limbii Române din Cluj sub conducerea lui Sextil Puşcariu. Partea I (ALRM I), vol. I: *Părţile corpului omenesc şi boalele lui*, de Sever Pop, Cluj, 1938.

ALRM I/II = *Micul atlas lingvistic român*, publicat de Muzeul Limbii Române din Cluj sub conducerea lui Sextil Puşcariu. Partea I (ALRM I), vol. II: *Familia, naşterea, botezul, copilăria, nunta, moartea*, de Sever Pop, Sibiu, Muzeul Limbii Române, Leipzig, Otto Harrassowitz,1942.

ALRM II = *Micul atlas lingvistic român*, publicat de Muzeul Limbii Române din Cluj sub conducerea lui Sextil Puşcariu. Partea a II-a (ALRM II), vol. I: A. *Corpul omenesc, boale (şi termeni înrudiţi)*. B. *Familia, naşterea, copilăria, nunta, moartea, viaţa religioasă, sărbători*. C. *Casa, acareturile, curtea, focul, mobilierul, vase, scule*, de Emil Petrovici, Sibiu, Muzeul Limbii Române, Leipzig, Otto Harrassowitz,1940.

ALR s.n I = *Atlasul lingvistic român. Serie nouă*, vol. I: A. *Agricultură*. B. *Morărit.* C. *Grădinărit.* D. *Pomărit.* E. *Viticultură*. F. *Cînepă.* G. *Albinărit*, [Bucureşti], EA, 1956.

ALR s.n. II = *Atlasul lingvistic român. Serie nouă*, vol. II: A. *Creşterea vitelor.* B. *Carul, căruţa, sania.* C. *Păsări de curte.* D. *Păstorit.* E. *Lîna, torsul, ţesutul.* F. *Meserii.* G. *Pădurărit*, [Bucureşti], EA, 1956.

ALR s.n. III = *Atlasul lingvistic român. Serie nouă*, vol. III: A. *Plante.* B. *Cîinele, pisica.* C. *Animale sălbatice.* D. *Păsări sălbatice.* E. *Vînătoare.* F. *Tîrîtoare, amfibii.* G. *Pescuit.* H. *Insecte.* I. *Timpul.* J. *Configuraţia terenului.* K. *Ape, umiditate, navigaţie.* L. *Comunicaţii.* M. *Naţiuni, categorii sociale, administraţie*, [Bucureşti], EA, 1961.

ALR s.n. IV = *Atlasul lingvistic român. Serie nouă*, vol. IV: A. *Şcoala.* B. *Armata.* C. *Conflicte, justiţie.* D. *Bani, comerţ.* E. *Măsuri, greutăţi.* F. *Bucătărie, mîncăruri, băuturi, alimente, coloniale.* G. *Tutun.* H. *Îmbrăcăminte, încălţăminte, farduri, podoabe, lucru de mînă.* I. *Culori.* J. *Spălat, călcat, igienă*, [Bucureşti], EA, 1965.

ALR s.n. V = *Atlasul lingvistic român. Serie nouă*, vol. V: A. *Fire, caracter, sentimente.* B. *Petreceri, distracţii.* C. *Muzică.* D. *Jocuri de copii.* E. *Salutul.* F. *Varia.* G. *Nume de persoană.* H. *Superstiţii*, [Bucureşti], EA, 1966.

ALR s.n. VI = *Atlasul lingvistic român. Serie nouă*, vol. VI: A. *Substantiv.* B. *Articol.* C. *Adjectiv.* D. *Pronume.* E. *Numeral.* F. *Adverb.* G. *Prepoziţie.* H. *Conjuncţie*, [Bucureşti], EA, 1969.

ALR s.n. VII = *Atlasul lingvistic român. Serie nouă*, vol. VII: *Verbul*, [Bucureşti], EA, 1972.

Bartoli, *Liste* = Listele lui Bartoli (*apud* Puşcariu SI III, p. 97-141).

Bartoli, Publicazioni = M. Bartoli, *Pubblicazioni recenti di filologia rumena*, Torino, Loescher, 1901 (*apud* Puşcariu SI III, p. 79-80).

BDD-A1650 © 2012 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 02:01:48 UTC)

Byhan[19] = Arthur Byhan, *Istrorumänisches Glossar*, în „Sechster Jahresbericht des Instituts für rumänische Sprache (Rumänisches Seminar) zu Leipzig", herausgegeben von dem Leiter des Instituts Prof. Dr. Gustav Weigand, Leipzig, 1899, p. 175–396.

Cantemir = Traian Cantemir, *Texte istroromâne*, Bucureşti, Editura Academiei, 1959.

Capidan, *Aromânii* = Th. Capidan, *Aromânii. Dialectul aromân. Studiu lingvistic*, Bucureşti, 1932.

Capidan, *Megl.* III = Th. Capidan, *Meglenoromânii. III. Dicţionar meglenoromân*, Bucureşti, [fa].

Dianich = Antonio Dianich, *Vocabolario istroromeno – italiano. La varietà istroromena di Briani (Bərščina)* , Pisa, Edizioni ETS, 2011.

Frăţilă, STD = Vasile Frăţilă, *Studii de toponimie şi dialectologie*, Timişoara, Ed. Excelsior Art, 2002.

Frăţilă, *Terminologia* = Vasile Frăţilă, *Terminologia corpului omenesc în dialectul istroromân,* în *idem* SDT, p. 211-312.

Glavina, *Calindaru* = Andrei Glavina, Const. Diculescu, *Calindaru lu Rumeri din Istrie*, cu figure, lucrat pîrvea votea de Andrei Galvina şi Const. Diculescu. Anu 1905, Bucureşti (*apud* Puşcariu SI III, p. 238-247, vezi şi Popovici II 127).

Glavina III = Glosar româno-istroromân, după materialul cules de A. Glavina (*apud* Puşcariu SI III, p. 176-199).

Glavina IV = *Glosar istroromân-dacoromân trimis din Jeiăni de A. Glavina lui A. Viciu* (*apud* Puşcariu SI III, p. 200-211).

Glavina V = *Texte din Jeiăni trimise de A. Glavina lui A. Viciu, în 1904* (*apud* Puşcariu SI III, p. 211-235).

Kovačec, *R.* = August Kovačec, *Istrorumunjsko-hrvatski rječnik (s gramatikom i tekstovima)*, Pula, 1998.

Maiorescu = Ioan Maiorescu, *Itinerar în Istria şi Vocabular istriano-român*, ediția a II-a publicată de Titu Maiorescu, Bucureşti, Editura Librăriei Socec, 1900.

MALGI = Radu Flora, *Micul atlas lingvistic al graiurilor istroromâne (MALGI)*, Ediție îngrijită de Bogdan Marinescu, Bucureşti, EAR, 2003.

Morariu, *De-ale cirebirilor* I = Leca Morariu, *De-ale cirebirilor*, I *Texte din Susńevița*, (extras din „Codrul Cosminului", VI, 1929, Buletinul Institutului de Istorie şi Limbă de la Universitatea din Cernăuți), Cernăuți, Institutul de Arte Grafice şi Editura Glasul Bucovinei, 1929.

Morariu, *Lu fraţi noştri* = Leca Morariu, *Lu fraţi noştri. Libru lu rumeri din Istrie. Cartea românilor din Istria. Il libro degli rumeni Istriani*, Suceava, Editura Revistei „Făt-Frumos", 1928.

Petrovici-Neiescu = E. Petrovici, P. Neiescu, *Persistența insulelor lingvistice. Constatări făcute cu prilejul unor noi anchete dialectale la istroromâni, meglenoromâni și aromâni*, în CL, IX, 1964, nr. 2, p. 187-214.

Popovici I-II = Iosif Popovici, *Dialectele române (Rumaenische Dialekte)*, IX *Dialectele române din Istria*, I (*Referințele sociale și gramatica*), Halle a. d. S., Editura Autorului, 1914; II (*Texte și glosar*), Halle a. d. Saale, Editura Autorului, 1909.

[19] Abrevierile folosite în trimiterile pe care le face Byhan nu au fost explicate în lista noastră de abrevieri, ele regăsindu-se în volumul acestuia, *Istrorumänisches Glossar* (*supra*).

BDD-A1650 © 2012 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 02:01:48 UTC)

Puşcariu SI I-III = Sextil Puşcariu, *Studii istroromâne*, în colaborare cu M. Bartoli, A. Belulovici şi A. Byhan, I. *Texte*, în „Analele Academiei Române". Seria a II-a: Memoriile Secţiunii Literare, XXVIII (1905-1906), Bucureşti, 1906, p. 117-182; II. *Introducere – Gramatică – Caracterizarea dialectului istroromân*, Bucureşti, 1926; III. *Bibliografie critică – Listele lui Bartoli – Texte inedite – Note – Glosare*, Bucureşti, Cultura Naţională, 1929.

Sârbu-Frăţilă = Richard Sârbu, Vasile Frăţilă, *Dialectul istroromân. Texte şi glosar*, Timişoara, Editura Amarcord, 1998.

Bibliografie

Arvinte 1969 = Vasile Arvinte, *Limita de vest a teritoriului romanizat de la baza limbii române*, în ALIL XX (1969), p. 5-18.

Arvinte 2006 = Idem, *ibidem*, în *Studii de istorie a limbii române*, Iaşi, Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza", 2006, p. 52-62.

Atanasov 2002 = Petar Atanasov, *Meglenoromâna astăzi*, Bucureşti, Editura Academiei, 2002.

Bărbulescu 1929 = Ilie Bărbulescu, *Individualitatea limbii române şi elementele slave vechi*, Bucureşti, 1929.

Capidan 1925 = Th. Capidan, *Elementul slav în dialectul aromân*, Bucureşti, 1925.

DDA = Tache Papahagi, *Dicţionarul dialectului aromân, general şi etimologic*, ed. a II-a, Bucureşti, Editura Academiei, 1974.

Densusianu 1961 = Ovid Densusianu, *Istoria limbii române*, I, *Originile*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică (ediţie îngrijită de J. Byck).

Frăţilă 2005 = Vasile Frăţilă, *Graiul de pe valea Târnavelor*, Blaj, Editura Astra, 2005.

Frăţilă 2009 = Vasile Frăţilă, *L'influenza slava sul romeno e l'influenza romena sulle lingue slave*, în *Studi e ricerchi in ricordo di Teresa Ferro*. 2. (a cura di Gianpaolo Borghello, Daniela Lombardi, Daniele Pantaleoni), Udine, Editura Universitaria Udinese, 2009, p. 191-205.

Ilea-Pamfil 1978 = Viorica Ilea-Pamfil, *Influenţa slavă*, în *Istoria limbii române* (coordonator Florica Dimitrescu), Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 1978, p. 89-98.

Ivănescu 1980 = G. Ivănescu, *Istoria limbii române*, Iaşi, Editura Junimea, 1980.

Miclăuş 2004-2005 = Lucian Miclăuş, *Criterii de delimitare a elementelor slave vechi de cele croate şi slovene din istroromână*, în AUT, XLII-XLIII, 2004-2005, p. 225-240.

Mihăilă 1960 = G. Mihăilă, *Împrumuturi vechi sud-slave în limba română*, Bucureşti, Editura Academiei, 1960.

Mihăilă 1973 = G. Mihăilă, *Studii de lexicologie şi istorie a lingvisticii româneşti*, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 1973.

Mihăilă 1980 = G. Mihăilă, *Împrumuturi vechi sud-slave comune dacoromânei şi istroromânei*, SCL, XXXI, 1980, nr. 4, p. 431-434.

Mihăilă 1982 = G. Mihăilă, *Aspecte teoretice şi istorice ale studierii raporturilor lingvistice vechi slavo-române*, în SCL, XXX, 1982, nr. 1, p. 57-66.

Mihăilă 1983 = G. Mihăilă, *Împrumuturi sud-slave în româna comună*, în SCL, XXXIV, 1983, nr. 1, p. 43-53.

Miklosich, *Lexicon palaeoslovenico-graeco-latinum*, emaendatum auctum, Vindobonae, 1862-1865.

Pătruţ 1969 = Ioan Pătruţ, *Despre vechimea relaţiilor slavo-române*, în „Cercetări de lingvistică", XIV (1969), p. 23-29.

BDD-A1650 © 2012 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 02:01:48 UTC)

Pătruţ 1974 = Ioan Pătruţ, *Studii de limba română şi slavistică*, Cluj, Editura Dacia, 1974, p. 101-123.

Petrovici 1943 = Emil Petrovici, *Daco-slava*, în „Dacoromania", X, partea a II-a, 1943, p. 233-277.

Petrovici 1967 = Emil Petrovici, *Elementele sud-slave orientale ale istroromânei şi problema teritoriului de formare a limbii române*, în „Cercetări de lingvistică", XII (1967), nr. 1, p. 11-19.

Puşcariu 1940 = Sextil Puşcariu, *Limba română. I. Privire generală*, Bucureşti, Fundaţia pentru literatură şi artă „Regele Carol II", 1940.

Rosetti, ILR = Al. Rosetti, *Istoria limbii române de la origini pînă în secolul al XVIII-lea*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1978, II. *Limbile slave meridionale* (sec. VI-XII), p. 293-353.

Scărlătoiu 1980 = Elena Scărlătoiu, *Relaţii lingvistice ale aromânilor cu slavii de sud*, Bucureşti, Editura Litera, 1980.

Scărlătoiu 1985-1990 = Elena Scărlătoiu, *Împrumuturi vechi sud-slave în dialectul meglenoromân*, în mai multe numere în „Romanoslavica", nr. 23, 24, 27, 28.

Scărlătoiu 1989 = Elena Scărlătoiu, *Istroromânii şi istroromâna. Relaţii lingvistice cu slavii de sud*, Bucureşti, Editura Staff, 1998.

Skok 1972 = Petar Skok, *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika, II, K-poni*[1], Zagreb, 1972.

BDD-A1650 © 2012 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 02:01:48 UTC)